

Spelend en sportend oefenen van sociale vaardigheden

M.J. Essers

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master SEN Motorisch
Remedial Teacher/Motorisch Begeleider

Lesplaats: Tilburg

Studentnummer: 2166239

Begeleid door: mevr. M.J. de Ridder MA

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg

2011- 2012

DANKBETUIGING	4
SAMENVATTING	5
INTRODUCTIE	7
HOOFDSTUK 1 ONDERZOEKSVRAAG	8
Aanleiding van het onderzoek	8
1.2. Onderzoeksvraag	9
1.3. Deelvragen	9
1.3.1. Theoretisch	9
1.3.2. Praktisch	9
1.4. Onderzoeksgroep	9
1.5. Huidige situatie	10
1.6. Gewenste situatie	10
HOOFDSTUK 2 THEORETISCH ONDERZOEK	11
2.1. Motorische vaardigheid	11
2.2. Motorische vaardigheid, sociale interactie en spel	12
2.3. Motorische remedial teaching en motorische en sociale vaardigheden	13
2.4. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002)	13
2.5. Sociale vaardigheden	14
2.6. Oplossingsgericht werken	15
2.6.1 De Methode Kids' Skills (Furman, 2009)	16
2.6.2 Foto-interview	16
HOOFDSTUK 3 ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	18
3.1. Type onderzoek	18
3.2. Gekozen onderzoeksmethodiek	18
3.2.1. Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987)	18
3.2.2. Sociogram	18
3.2.3. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002)	19
3.2.4. Ouders	19
3.3. Oplossingsgericht werken	19
3.4. Ethische reflectie	20
HOOFDSTUK 4 VERZAMELING GEGEVENS EN ANALYSE	22
4.1. Selectie van de kleuters voor het onderzoek	22

4.1.1. Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987).....	22
4.1.2. Sociogram	23
4.2. Begin- en eindmeting van de geselecteerde kleuters	24
4.2.1. Motorische screening	24
4.2.2. Sociogram	29
4.3. Observaties van de leerkrachten	29
4.3.1. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002).....	29
4.3.2. Observatielijst sociale vaardigheden (uit de methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” van Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007).....	32
4.3.2.1. Evolutie sociale vaardigheden Jan.....	33
HOOFDSTUK 5 DATA-INTERPRETATIE	35
5.1. Theoretisch gedeelte	35
5.1.1. Deelvraag 1	35
5.1.2. Deelvraag 2	37
5.1.3. Deelvraag 3	38
5.2. Praktisch gedeelte.....	38
5.2.1. Deelvraag 1	38
5.2.2. Deelvraag 2	40
5.3. Onderzoeksvraag.....	41
HOOFDSTUK 6 REFLECTIE.....	43
6.1. Mijn eigen professionele ontwikkeling	43
6.1.1. Onderzoeksmethodologie	43
6.1.2. Betekenis van dit onderzoek op inhoudelijk gebied.....	44
6.2. Aanbevelingen.....	46
LITERATUURLIJST.....	48
BIJLAGEN.....	51

DANKBETUIGING

Graag wil ik Dr. Cools, W., medewerker en onderzoeker aan de Vrije Universiteit Brussel, bedanken voor zijn hulp en steun bij de totstandkoming van dit onderzoeksverslag. Hij heeft me het materiaal van de motorische test geleend. Daarnaast heeft hij me geholpen met het verwerken van de data die ik verkregen had na het afnemen van de testen en me bijgestaan als critical friend om de gegevens zo objectief mogelijk te interpreteren en daarna uit te schrijven.

Ria Essers

SAMENVATTING

Spelen is voor kinderen belangrijk. Het maakt een groot deel uit van hun dag. Zeker voor kleuters is de grens tussen spelen en leren zeer dun. Zij denken dat ze spelen maar wij (volwassenen) weten dat ze leren. Maar kinderen die motorisch zwakker zijn mogen vaak niet meespelen. Binnen mijn eigen praktijk deed zich op dit vlak een verlegenheids situatie voor die aanleiding gaf tot het voeren van dit praktijkonderzoek. Ik wilde weten of ik aan de situaties van zulke kinderen iets kan veranderen. Ik ben op zoek gegaan naar theorieën die bevestigen wat ik in mijn praktijk waarneem namelijk dat kinderen op jonge leeftijd hun sociale vaardigheden ontwikkelen via hun lichaam en lichamelijk contact. Verder heb ik onderzocht wat een tekort aan motorische oefening voor gevolgen kan hebben voor kinderen. Er wordt dieper ingegaan op de betekenis en observatie van welbevinden en betrokkenheid van kleuters en van hun sociale vaardigheden. Het belang van positieve bekrachtiging en het zoeken naar oplossingen (oplossingsgericht werken) bij het begeleiden van kinderen wordt aangetoond.

In de derde kleuterklas van een van de basisscholen waar ik werk zitten enkele kinderen waarvan het me opvalt dat ze vaak worden gemeden bij het spelen in de sportzaal. Deze kinderen heb ik begeleid door hen extra bewegingsactiviteiten aan te bieden. Aan de hand van tekeningen konden de kinderen zelf bepalen welke vaardigheden ze wilden oefenen. Ze kozen telkens een kind van de klas om mee te gaan naar het bewegingslokaal. Voor en na de oefensessie gaven de kleuters elkaar en zichzelf een waardeoordeel over 'hoe goed ze de oefening (al) kunnen uitvoeren'. Dit gebeurde door het kleven van stickers met een opgestoken duim. Voor en na het onderzoek heb ik door middel van een sociogram hun sociale status in kaart gebracht. Ouders en de leerkrachten vulden een vragenlijst in die peilde naar hun perceptie over de sociale vaardigheden van de kinderen. De leerkrachten hebben drie maal dit schooljaar de kinderen geobserveerd aan de hand van een leerlingvolgsysteem (LVS). De informatie van de leerkrachten en de ouders werd gebruikt om na te gaan of het gedrag en de vaardigheden van de twee kinderen veranderd zijn.

Van de verschillende onderzoeksfases en de gebruikte instrumenten is een weergave gemaakt. Er zijn gegevens verzameld over de motorische vaardigheden van de kleuters, hun sociale vaardigheden en sociale status in de klasgroep, zowel voor als na de motorische begeleidingsactiviteiten. De resultaten zijn voor de twee kinderen verrassend verschillend. De ene kleuter boekte vooruitgang op motorisch vlak en kreeg een betere plaats in de groep. De andere kleuter toonde geen vooruitgang op deze items, maar vertoonde onder andere een hoger welbevinden en minder storend gedrag in de klas.

Zelf maakte ik onderdeel uit van het onderzoek doordat het over mijn eigen praktijk handelt. Ik ben op zoek gegaan naar een werkwijze met een oplossingsgerichte invalshoek waarbij ik bewegingsactiviteiten aanbood aan kinderen met motorische ontwikkelingsvertraging. Het liep niet altijd van een leien dakje. Meerdere keren heb ik mijn aanpak moeten bijsturen. Het is een traject geworden van lukken en mislukken, van vastpakken en terug loslaten, van behouden wat goed gaat. Een zoektocht die nooit af zal zijn...

INTRODUCTIE

In twee reguliere basisscholen in België ben ik leerkracht bewegingsopvoeding. Ik geef bewegingsonderwijs aan kleuters vanaf de leeftijd van twee en een half tot zes jaar en aan lagere schoolkinderen van zes tot twaalf jaar. Het is een deeltijdse job, dit betekent twaalf lesuren van vijftig minuten. Ik doe dit al meer dan twintig jaar. Omdat ik ondertussen zeer vertrouwd ben met het geven van reguliere lessen bewegingsopvoeding wordt het voor mij steeds makkelijker om meer aandacht te besteden aan het observeren van de kinderen en om in te spelen op nieuwe situaties. Kinderen waarbij de ontwikkeling van hun bewegingsvaardigheden niet zo vloeiend verloopt kan ik echter niet altijd opvangen zoals ik dat zou willen. Daarom beschouw ik het als een uitdaging om binnen mijn functie als leerkracht bewegingsonderwijs een meerwaarde te kunnen creëren voor kinderen met een motorische ontwikkelingsvertraging en ben ik gestart met de opleiding Master Special Educational Needs (SEN), Motorische Remedial Teacher aan de Hogeschool Fontys OSO te Tilburg, Nederland.

Vaak zie ik tijdens de bewegingslessen dat steeds dezelfde kinderen ‘aan de kant’ staan bij de activiteiten. Zij worden gemeden wanneer ze een partner moeten kiezen, wanneer ze in teams moeten sporten of spelen, wanneer ze per twee moeten wandelen van de school naar de sportzaal of terug. Dikwijls lijken dit kinderen te zijn die op motorisch vlak zwakker presteren dan hun leeftijdsgenootjes. Enkele voorbeelden hiervan zijn: ze lopen niet zo snel, zijn minder wendbaar, hun reactiesnelheid is trager, ze kunnen een bal nog niet goed mikken, ze botsen vaak tegen andere kinderen. Groepen of partners laten kiezen doe ik bijna nooit meer, en als ik het toelaat heb ik er achteraf spijt van. Deze vervelende momenten probeer ik te voorkomen door groepsindelingen te maken op een alternatieve manier. Meestal laat ik de kinderen speelkaarten trekken waarbij op basis van de tekening de groepen worden gevormd. Op deze manier valt het minder op, zowel voor de leerlingen als voor mijzelf, dat bepaalde kinderen zich aan de zijlijn bevinden. Maar het probleem is er nog steeds, het is alleen minder zichtbaar. Ik vraag me af of ik aan deze ‘netelige’ situaties iets kan veranderen.

Hoofdstuk 1 Onderzoeksvraag

Aanleiding van het onderzoek

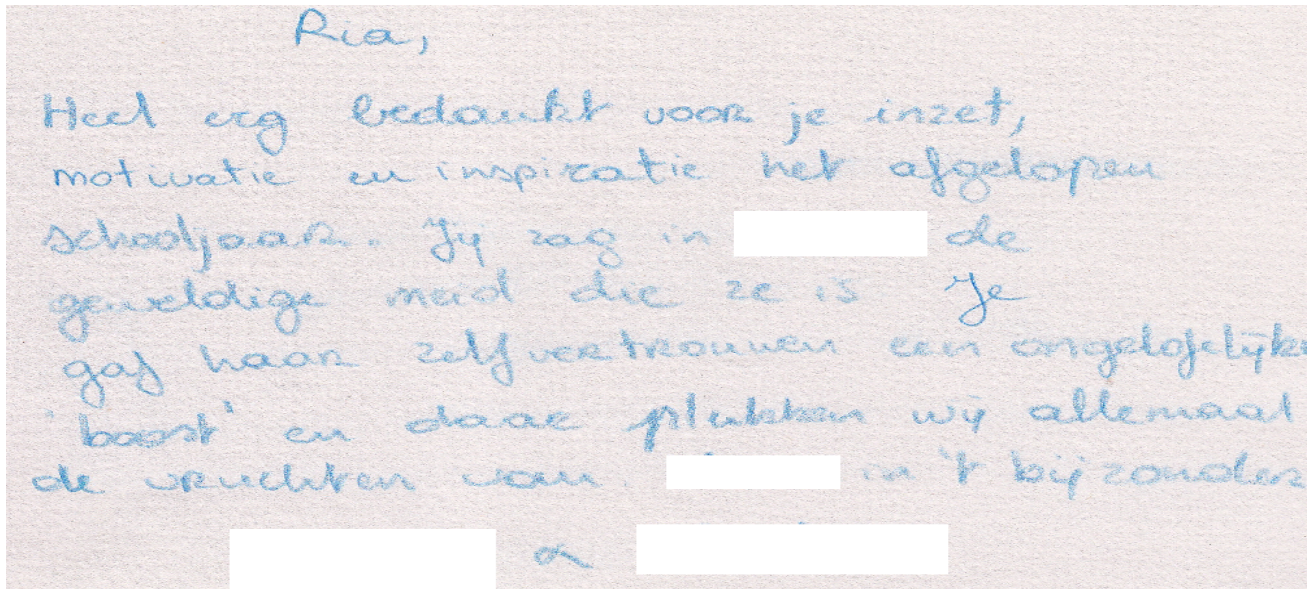

Fig. 1

Dit was de aanleiding voor mijn onderzoek: Vorig jaar heb ik een kind begeleid dat op motorisch vlak een ontwikkelingsvertraging vertoonde ten opzichte van haar leeftijdsgenootjes. Op relationeel vlak had ze regelmatig conflicten met andere kinderen en binnen de groep had ze een lage sociale status. Door aandacht te besteden aan haar motorische ontwikkeling met de oplossingsgerichte methode Kids' Skills (Furman, 2009) merkte ik dat ze daardoor meer zelfvertrouwen kreeg en haar relatieproblemen met de andere kinderen verdwenen langzaam. Ze functioneert nu als een kind dat op een prettige manier omgaat met haar leeftijdsgenootjes, zonder nog op te vallen door haar gedrag. Ook haar ouders hebben verandering opgemerkt (zie fig. 1 en 2).

Het valt me binnen de gymlessen op dat het voorkomt dat kinderen die motorisch zwakker zijn ten opzichte van hun leeftijdsgenootjes in de groep een lage sociale status lijken te hebben. Naar aanleiding van mijn succes van vorig jaar onderzoek ik in dit meesterstuk of ik deze werkwijze kan toepassen in andere situaties waarbij kinderen motorisch minder getalenteerd zijn en een lage sociale status hebben. Of zoals Berg en Szabó (2011) schrijven: "Als iets ooit effect had, doe het dan vaker."

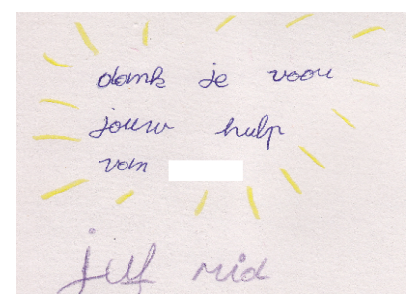

Fig. 2

1.2. Onderzoeksvraag

Delfos (2009) schrijft: “*Kinderen die vanuit hun aanleg moeite hebben met sociaal contact zijn vaak kinderen met een houterige motoriek. Ernstige problemen in sociaal contact gaan vaak samen met een niet-vloeiende motoriek.*” Deze uitspraak en mijn ervaringen van vorig jaar leidden tot de hoofdvraag in dit onderzoek:

Als ik op een oplossingsgerichte manier aandacht besteed aan de motorische vaardigheid bij twee kinderen uit de derde kleuterklas die naast motorische ontwikkelingsvertraging tevens moeite hebben met sociale interactie, verandert er dan iets aan de sociale status van de kleuters in de groep?

1.3. Deelvragen

1.3.1. Theoretisch

1. Welke ‘sociale’ vaardigheden hebben de twee vijfjarige kleuters nodig om tot succesvolle sociale interactie te komen met leeftijdsgenoten?
2. Welke kansen biedt de methode Kids’ Skills (Furman, 2009) om bij het aanleren van motorische vaardigheden tevens te werken aan succesvolle interactie met leeftijdsgenoten?
3. Welke kansen biedt het foto-interview (REC Midden-Brabant, 2011) bij het aanleren van motorische vaardigheden om tevens te komen tot succesvolle interactie met leeftijdsgenoten?

1.3.2. Praktisch

1. Welke instrumenten (testen, screeningen, observaties, sociogram) bieden een meerwaarde om te komen tot een totaalbeeld van het kind (met motorische ontwikkelingsachterstand)?
2. Op welke wijze lukt het de twee kinderen om zelf te bepalen aan welke motorische vaardigheid ze willen werken?

1.4. Onderzoeksgroep

De kinderen die deel uitmaken van de onderzoeksgroep zijn een meisje (5,2 jaar) en een jongen (5,5 jaar) uit de derde kleuterklas waarbij beide kinderen een motorische ontwikkelingsvertraging tonen ten opzichte van leeftijdsgenoten, en daarnaast een lage sociale status hebben in de klasgroep. Dit

blijkt uit een afname van de Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987), en uit de afname van een sociogram van de klasgroep.

De twee leerkrachten (duobaan) waarbij de kleuters in de klas zitten hebben een screening afgenomen met betrekking tot het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen in de klas. Deze screening is gebaseerd op het Procesgericht Kindvolgsysteem voor kleuters (2002) dat is ontworpen door het Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs in Leuven.

De ouders van de kinderen en de leerkrachten werden gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Deze vragenlijst werd overgenomen uit de methode “Goed Gedaan” van Dousi, Kollenburg en Sanders (2007).

1.5. Huidige situatie

De scholen van de scholengemeenschap ontwikkelen zich in de richting van Ervaringsgericht Onderwijs (EGO), waarbij welbevinden en betrokkenheid op de voorgrond worden geplaatst. De ontwikkelaars van het EGO gaan er van uit dat een kind niet tot ontwikkeling komt wanneer het zich niet goed voelt (Laevers, 2002). Wanneer kinderen rood scoren voor welbevinden en/of betrokkenheid wordt aan de leerkracht bewegingsopvoeding gevraagd of deze de kinderen ook wil screenen. Er is overleg in verband met de verschillende observaties van de leerkrachten, maar er is nog nooit sprake geweest van het aanbieden van extra bewegingskansen. Wanneer een kind op vlak van grote motoriek niet mee kan wordt het onmiddellijk doorverwezen naar een kinesitherapeut, en indien de ouders dit niet willen, gebeurt er niets en blijft het kind last hebben van de motorische ontwikkelingsvertraging. Bovendien denk ik te kunnen constateren dat een aantal kinderen vaak moeilijker speelkameraadjes vinden op de speelplaats.

Mijn doelgroep bestaat uit kinderen die zeer enthousiast zijn, maar steeds kampen met het veroveren van een plaatsje in de groep. Ze worden niet gevraagd om mee te spelen en zijn dan vaak op zichzelf aangewezen. Hierdoor kunnen ze ook andere vaardigheden (bijvoorbeeld op sociaal vlak) niet oefenen.

1.6. Gewenste situatie

Door de kinderen via het foto-interview en de methode Kids' Skills te laten nadenken over wat ze zelf willen en hoe ze dat willen aanpakken, leren ze hoe ze in interactie willen of kunnen treden met andere kinderen. Dit onderzoek is geslaagd als duidelijk is geworden of de kinderen kunnen en mogen meespelen met leeftijdsgenootjes na de motorische begeleiding met een oplossingsgerichte invalshoek.

Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek

In dit hoofdstuk wordt toegelicht dat motorisch vaardig zijn invloed heeft op de sociale ontwikkeling en de plaats in de groep. Er wordt besproken hoe er gepeild kan worden naar het motorisch vaardigheidsniveau van kleuters en hoe sociale vaardigheden kunnen worden uitgeschreven in waarneembaar gedrag. Observeren van welbevinden en betrokkenheid van kinderen wordt uitgediept. Tenslotte volgt een toelichting op de werkwijze waarvan tijdens de begeleiding van de kinderen gebruik is gemaakt met name een foto-interview en de methode Kids' Skills (Furman, 2009).

2.1. Motorische vaardigheid

Cools e.a. hebben in 2005 een onderzoeksproject opgezet om de actuele situatie betreffende motorische vaardigheden van vier- tot zesjarige Vlaamse kleuters te bestuderen. Zij maakten hiervoor gebruik van de Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987). Deze test peilt naar het motorisch vaardigheidsniveau en wordt uitgedrukt in een algemene bewegingsvaardigheid prestatiescore waaraan een percentiel wordt gekoppeld. De test is handig in gebruik, het testmateriaal is eenvoudig, makkelijk verplaatsbaar en opstelbaar en is specifiek ontworpen voor kinderen uit de tweede en derde kleuterklas (Cools e.a. 2009). Deze testbatterij bestaat uit 18 speelse opdrachten, waarvan de eerste een gewinningsopdracht is (zie bijlage 2).

Het uitgangspunt van de ontwikkelaars van de MOT4-6 testbatterij is het vroegtijdig vaststellen van de motorische ontwikkeling met het oog op een eventuele vroegtijdige bijsturing van deze ontwikkeling in het geval er een ontwikkelingsvertraging of -stoornis zou voorkomen (Zimmer en Volkamer, 1987, Cools e.a. 2009). De meeste opdrachten kunnen volgens Cools e.a. (2009), evenals de Movement ABC, een ontwikkeling van de motorische vaardigheden aantonen, en mogen volgens zijn onderzoek als geschikt bevonden worden voor de evaluatie van de motoriek bij vier- tot zesjarige Vlaamse kleuters.

De Movement ABC (Henderson & Sugden, 2007) is een testbatterij die is ontworpen voor kinderen en jongeren van drie tot zestien jaar. In 2010 is vergelijkend onderzoek (Cools e.a.) gedaan naar de MOT4-6 en de M-ABC. Er bestaat een grote overeenkomst tussen de classificatie van de MOT4-6 en de M-ABC. De opmerkingen over de validiteit van de bewegingsopdrachten van de M-ABC test gelden volgens dit onderzoek ook voor de MOT4-6 test. De MOT4-6 testbatterij vertoont een grote efficiëntie. Het aantal opdrachten is vrij groot (18) (bijlage 3) en de afname kan gebeuren in relatief korte tijd. Dit maakt dat ik heb gekozen voor de MOT4-6. De keuze is deels gemaakt omwille van

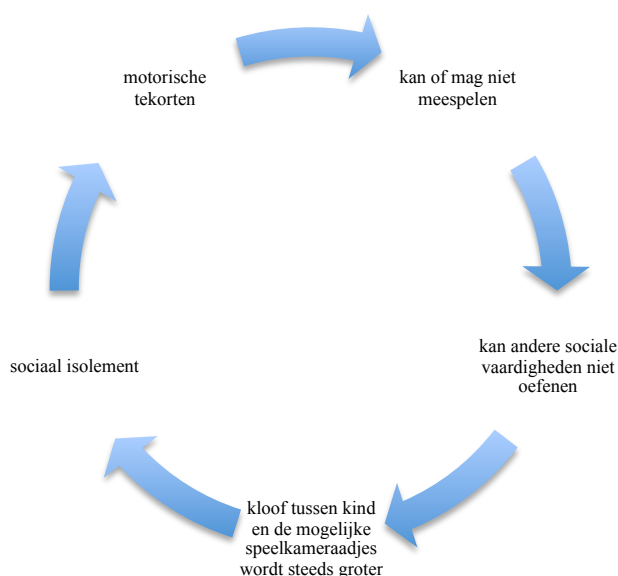
de beschikbaarheid maar vooral omdat zij specifiek onderzocht en valide bevonden is voor Vlaamse kleuters. De test vraagt te veel tijd om af te nemen in de gewone lessen. Om een kind waarover twijfel bestaat in verband met de ontwikkeling kan ze zeker ingezet worden. De test is niet geschikt om stoornissen op te sporen. Hiervoor dient specifieke hulp te worden ingeschakeld.

2.2. Motorische vaardigheid, sociale interactie en spel

Volgens van Gelder (2002) is het belangrijk voor kinderen om ‘speelvaardigheden’ te ontwikkelen. Onder speelvaardigheden verstaat hij: *“de emotionele en sociale vaardigheden die kinderen ontwikkelen om plezierig en succesvol te kunnen spelen.”*

“Motorische vaardigheden zijn nodig, zodat het kind al spelend interacties kan leren aangaan en sociaal gedrag kan leren.” (Simons, 2009, p264). Bertrands (2003) beschrijft interactie met de omgeving als *“het lichamelijk contact met anderen, het handig inspelen op en rekening houden met allerlei impulsen uit de omgeving.”*

Tijdens het bewegen en spelen komen kinderen lichamelijk in contact met elkaar, het spreken gaat er luid aan toe, en de emoties kunnen intens worden. Wanneer kinderen samen een opdracht moeten uitvoeren en deze tot een goed resultaat brengen roept dit samenhorigheidsgevoelens op. Indien een kind tijdens een spel niet tijdig kan stoppen kan dit pijnlijk zijn, maar het kan ook leiden tot een conflict. Al deze contacten, verbaal of lichamelijk, leiden tot het verwerven van sociale vaardigheden (Leper, 2005).

Het werken met partners (acrogym, dans) en het spelen in teams (teamsporten) bieden kansen op het vlak van interactie, communicatie- en samenwerkingsvaardigheden.

Deze bewegingssituaties doen appèl op sociale vaardigheden zoals leiden, gehoorzamen, feedback geven, aanmoedigen, hulp geven en/of vragen, naar elkaar luisteren, op gepaste wijze kritiek geven, regels opvolgen en je standpunt toelichten (Leper, 2005).

Kinderen die moeilijkheden hebben met bewegen mogen vaak niet meespelen en krijgen daardoor minder kansen om sociale vaardigheden te leren.

Het komt voor dat ze worden uitgelachen of overbeschermd. Dit kan leiden tot een negatief

zelfbeeld, resulteren in afwijkend gedrag en sociale problemen. (Bertrands, 2003, Pijning, 1993, Verhulst, 1991). Van der Loo (2009) stelt : *“Steeds niet mee (kunnen) doen plaatst een leerling in de hoek waar de klappen vallen. Hij wordt dan niet gevraagd om mee te doen, wordt niet gekozen, en dat kan tot een sociaal isolement leiden.”*

2.3. Motorische remedial teaching en motorische en sociale vaardigheden

Uit dossieronderzoek blijkt dat psychomotorisch therapeuten vooral werken aan de volgende doelstellingen: motorische ontwikkelingsvertraging verminderen, sociaal gedrag stimuleren, gevoel van zelfwaarde bevorderen, verhogen van het uiten van emoties en gevoelens, concentratievermogen bevorderen (Simons, 2009). Als het kind meer succeservaringen opdoet, kan dit leiden tot een andere plaats in de groep en gaat het kind een beter zelfbeeld ontwikkelen. Meer vertrouwen in eigen kunnen zorgt er voor dat het kind meer risico durft nemen en komt tot nog meer succeservaringen (Van der Loo, 2009).

Samengevat kan gesteld worden dat spelen in al zijn vormen belangrijk is voor kinderen om hun leefwereld te kunnen bevatten. Bij jonge kinderen gebeurt de interactie vooral op motorisch vlak. Om te kunnen meespelen met andere kinderen is een bepaald motorisch niveau vereist. Wanneer een kind kampt met motorische tekorten bestaat de kans dat het niet kan of mag meespelen met andere kinderen. Dit maakt dat het kind andere sociale vaardigheden niet kan oefenen. Op deze manier is de kans reëel dat een sociaal isolement ontstaat.

2.4. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002)

Een kindvolgsysteem is een instrument dat de leerkracht helpt om de ontwikkeling van kinderen op te volgen. De aspecten in de ontwikkeling die worden gevolgd kunnen verschillen.

In het Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters van het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO, 2002) staat de vraag centraal: *‘Hoe elk van de kinderen het in de klasgroep maakt.’* Deze vraag wordt uitgesplitst in 2 deelvragen. “Hoe maken ze het in termen van ‘welbevinden’ en van ‘betrokkenheid’? Welbevinden wijst er op dat de wisselwerking tussen kind en omgeving optimaal verloopt, dat de basisbehoeften bevredigd zijn. Betrokkenheid wijst er op dat kinderen vanuit hun exploratiedrang in die omgeving tot intense mentale activiteit komen en ‘tijdvergeten’ bezig zijn. In bijlage 4 wordt beschreven hoe welbevinden en betrokkenheid worden gescreend en in bijlage 5 met welke observatielijst.

2.5. Sociale vaardigheden

Kinderen leren sociale vaardigheden met vallen en opstaan, net zoals het gaat met leren spreken. Het gebeurt al doende, van jongsaf aan. Cuvelier (2000) spreekt over “*omgangskunde*”. Het gaat over omgaan met elkaar, en de juiste “relatiewijze” kunnen toepassen in een situatie die zich voordoet. Soms wil een kind aandacht, soms wil het iets vragen, zijn wil opleggen, een andere keer wil het gewoon braaf en aandachtig kunnen zijn. Voor al deze acties moet het een andere relatiewijze inzetten.

Van Gelder gebruikt voor het observeren van speelvaardigheden (zie 2.2) een interactieschema dat is gebaseerd op de Interactiewijzer van Verstegen en Lodewijks (1997) en de roos van Leary (1957). Zij gaan uit van vier deelvaardigheden namelijk:

- IK-VAARDIGHEDEN; het voor jezelf kunnen opkomen
- BOVEN-VAARDIGHEDEN; de leiding kunnen nemen
- ANDER-VAARDIGHEDEN; je kunnen inleven in de ander
- ONDER-VAARDIGHEDEN; het kunnen afwachten.

In de methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007) maakt men een onderverdeling in 12 sociaal-emotionele competenties:

- IK-VAARDIGHEDEN:
 1. Zelfkennis
 2. Relativeren
 3. Zelfvertrouwen
 4. zelfbeheersing
 5. Bewust keuzes maken
- JIJ- VAARDIGHEDEN
 1. zich verplaatsen in anderen
- WIJ-VAARDIGHEDEN
 1. omgaan met verschillen
 2. rekening houden met anderen
 3. weerbaarheid
 4. samen spelen en werken
 5. samen op internet
- ZIJ-VAARDIGHEDEN
 0. omgaan met media-informatie

Al deze items zijn terug te brengen naar de Roos van Leary. In de observatielijst die de methode gebruikt is specifiek uitgeschreven wat de kinderen van deze leeftijd al moeten kunnen in verband

met deze vaardigheden. Het is geschreven in termen van gewenst gedrag, wat aansluit bij de methode van oplossingsgericht werken (zie 2.6.)

Aan de hand van de roos van Leary kunnen we stellen dat een kind over vaardigheden moet beschikken die zowel te maken hebben met zichzelf als het samenwerken met de ander. De methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007) geeft een opsomming van verschillende vaardigheden die nauwkeurig omschreven en meetbaar zijn. De omschreven vaardigheden zijn zeer eenvoudig geformuleerd zodat ook de ouders weten wat verwacht wordt van hun kind op die leeftijd en hier een score aan kunnen geven. De observatielijst in bijlage 6 geeft hiervan een overzicht.

2.6. Oplossingsgericht werken

Grondbeginselen voor oplossingsgerichte gespreksvoering zijn volgens Berg en Szabó (2011) onder andere:

1. ALS IETS NIET WERKT, STOP EN DOE IETS ANDERS.
2. ALS IETS OOIT EFFECT HAD, DOE HET DAN VAKER.
3. ALS IETS WERKT, LEER HET (VAN) AAN EEN ANDER.
4. GEEF COMPLIMENTEN
5. HET KIND BEPAALT ZELF ZIJN DOELEN

Oplossingsgerichte communicatie gaat uit van de dingen die al goed gaan. Hier wordt op verder gebouwd om nieuwe vaardigheden te ontwikkelen. Men kijkt niet naar wat fout loopt, maar wel naar wat goed gaat. Bij oplossingsgericht werken is het belangrijk dat het kind kijkt naar wat het wil leren en niet focust op wat het niet kan. Het is belangrijk dat het kind zelf mag bepalen wat het (eerst) wil leren. Tijdens de coaching moet elke kleine verandering opgemerkt en gecompimenteerd worden. De MRT-er als professional “*geeft leiding vanuit de achterhoede*” “*is leading from one step behind*” (Berg & Steiner, 2009). Bannink (2006) maakt in dit kader de vergelijking met een tennisspeler waar de professional aan dezelfde kant van het net gaat staan en samen tennist met de cliënt in plaats van aan de andere kant van het net als tegenstander of in plaats van aan de zijlijn.

Door op deze manier met het kind gesprekken te voeren en te handelen verhoogt het gevoel van zelfwaarde en kan het kind zijn gedrag veranderen om uit zijn underdogpositie te geraken.

2.6.1 De Methode Kids' Skills (Furman, 2009)

Tijdens de gymlessen is mijn motto: 'Zij denken dat ze spelen, ik weet dat ze leren'. Bij kinderen met hulpvragen is het belangrijk dat ze zich bewust worden van wat ze leren, en vooral van de vooruitgang die ze boeken. In de oplossingsgerichte aanpak van Kids' Skills, worden de kinderen behandeld als rechtmatige partners bij het formuleren van de vaardigheden die ze nog willen leren. Daarnaast biedt de methode Kids' Skills een stimulans voor hun zelfsturing. Ze ervaren meer sociale controle en contacten doordat ze 'naar buiten treden' met datgene wat ze aan het leren zijn. Het geeft een extra stimulans om hun sociale interacties te trainen en te oefenen doordat ze supporters werven. Het zoeken van supporters is belangrijk voor deze kinderen. Deze supporters geven regelmatig positieve feedback waardoor het zelfvertrouwen van de kinderen verhoogt. Furman (2009) formuleert het zo: *"Supporters betekenen heel veel voor een kind. Kinderen zijn veel meer gemotiveerd om een vaardigheid te leren wanneer zij weten dat er mensen zijn die heel graag willen horen dat ze goed vooruit zijn gegaan en die ervan uitgaan dat het hun zal lukken."* En: *"Volwassenen zijn doeltreffende supporters, maar we zien steeds weer dat leeftijdgenootjes van het kind in veel gevallen nog beter zijn"*. De Kids' Skills-methode maakt gebruik van een stappenplan dat is gebaseerd op oplossingsgerichte psychologie. Wanneer al de stappen zijn doorlopen is het kind klaar om aan een nieuwe vaardigheid te beginnen werken.

2.6.2 Foto-interview

REC Midden Brabant - Mytylschool Tilburg heeft een foto-interview ontwikkeld. Dit is een

Fig. 4

"oplossingsgericht instrument om zorgleerlingen te helpen bij het formuleren van hun eigen hulpvragen en doelen. Zodoende worden ze actief betrokken bij hun eigen leerproces."

Aan het kind wordt uitgelegd dat hij met behulp van foto's kan praten over wat hij zelf belangrijk vindt om te verbeteren in zijn dagelijks handelen. Per foto wordt met het kind zo helder mogelijk verwoord wat de vaardigheid inhoudt die hij wil verbeteren. Elke vaardigheid krijgt een inschaling via beoordelingskaarten. De doelen die het kind zelf stelt kunnen afwijken van de doelen die de begeleider stelt. Het is belangrijk om open te staan voor de doelen en prioriteiten die het kind zelf stelt. Het gevoel dat naar hem/haar geluisterd wordt en hij/zij zelf een actieve rol kan spelen in de keuze van vaardigheden maakt dat het kind achteraf ook sneller geneigd is om vaardigheden te leren die de begeleider voorstelt. Het foto-interview dat in dit onderzoek

gebruikt wordt is gebaseerd op het foto-interview van REC Midden Brabant – Mytylschool Tilburg (2011). Aan de hand van prenten van Nellie en Cesar (Godon, 1999) kiezen de kinderen welke vaardigheid ze willen oefenen. Door het toepassen van schaalvragen worden zij aangezet tot nadenken over hun eigen handelen.

Door aan te sturen op positieve bewoordingen en alles te formuleren in te leren vaardigheden leunt deze methode van werken sterk aan bij de oplossingsgerichte visie (Bannink, 2006, Berg & Steiner, 2009, Furman, 2009, Berg & Szabó, 2011). Het foto-interview van REC Midden-Brabant,-Mytylschool Tilburg wordt geschikt geacht voor kinderen vanaf zes jaar. In dit onderzoek wordt het foto-interview beschouwd als een aanvulling op de methode Kids' Skills omdat de prenten de kleuters (die nog niet zo talig zijn) helpen om de vaardigheden te bedenken die ze graag willen leren.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

In dit onderzoek staan twee onderwerpen centraal: motorische ontwikkelingsvertraging en sociale status van de kleuters met motorische hulpvragen. Het onderzoek is uitgevoerd van februari tot en met mei 2012. In deze periode is gewerkt met twee vijfjarige kleuters. De kinderen werden begeleid op motorisch vlak nadat zij zelf hun ‘hulpvraag’ hadden geformuleerd.

3.1. Type onderzoek

Het onderzoek kan omschreven worden als een individugericht onderzoek. Volgens Harinck (2006) richt individugericht onderzoek zich op het handelen van een professional met een of enkele leerlingen. In geval van dit onderzoek spreken we van een meervoudige gevalstudie daar het gaat om meerdere kinderen. Het is een N=2 onderzoek. Het gaat om de belichting van het gehele behandelingsproces. Het onderzoek kan tevens getypeerd worden als een actieonderzoek omdat ik als onderzoeker tevens onderdeel uitmaak van het onderzoek. Ik bekijk namelijk hoe ik mijn begeleidingsgedrag kan verbeteren.

3.2. Gekozen onderzoeksmethodiek

Harinck stelt: “Voorwaarde is dat het geval iets interessants te bieden heeft”. In dit onderzoek is het interessant om te zien of en hoe de sociale status van een kind verhoogt indien een andere aanpak en begeleiding gehanteerd wordt. Indien dit behandelingsproces succes heeft zal het een doorbraak betekenen in mijn praktijksituatie om meer en anders aandacht te besteden aan de begeleiding van kinderen met motorische hulpvragen.

3.2.1. Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987)

Het motorische vaardigheidsniveau werd bepaald voor kinderen van de klas aan de hand van een testafname met de MOT 4-6 test van Zimmer en Volkamer (1987). De ruwe data werden verwerkt in samenwerking met Dr. Cools, W., medewerker en onderzoeker aan de Vrije Universiteit Brussel. De ruwe scores werden omgezet in percentielen en in motorische quotiënten die rekening hielden met halfjaarlijkse leeftijdscategorieën. Op basis van deze resultaten werd bepaald welke kinderen in aanmerking kwamen om in de gevalsstudie opgenomen te worden.

3.2.2. Sociogram

Om de sociale status van de kinderen voor en na de begeleiding in kaart te brengen aan de hand van een sociogram is gebruik gemaakt van de vraagstelling van de Sometics (Liquid Development, 2010). De vragen “met wie wil je niet spelen?” en “met wie wil je absoluut niet samen werkjes

maken in de klas?” zijn er uit gehaald. Enerzijds is deze beslissing genomen vanuit het standpunt dat negatieve gevoelens ten opzichte van klasgenootjes niet benadrukt hoeven te worden. Anderzijds passen negatieve vragen niet in een positief georiënteerde oplossingsgerichte visie.

De resultaten van het sociogram waren meer bepalend voor de keuze van de kinderen die in aanmerking kwamen om in de gevalsstudie te worden opgenomen.

3.2.3. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002)

De leerkrachten zijn vertrouwd met en maken gebruik van de observatielijsten uit het procesgericht leerlingvolgsysteem voor kleuters dat is ontwikkeld door het Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs (CEGO) (Laevers e.a., 2007). Daarom is gekozen om deze observaties te gebruiken voor dit onderzoek. Zij geven een beeld weer van de observaties van de kleuterleidsters in verband met betrokkenheid, welbevinden, positieve ingesteldheid, emotionele ontwikkeling, sociale ontwikkeling, motorische ontwikkeling en ontwikkeling van de zelfsturing.

3.2.4. Ouders

De ouders zijn bevraagd aan de hand van de vragen uit de observatielijst voor groep 2 (komt overeen met de vijfjarige kleuters in België) van de methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007). Op deze manier zijn zij betrokken in het proces dat we met hun kinderen zijn aangegaan. Ouders kunnen een andere kijk op de ontwikkeling van het kind hebben dan de leerkrachten en kunnen dus aanvullende informatie geven over het kind.

3.3. Oplossingsgericht werken

De oplossingsgerichte visie legt de nadruk op oplossingen en kijkt naar de toekomst. Belangrijk is dat het kind mag bepalen wat wordt geleerd. Aan de hand van afbeeldingen van bewegingsactiviteiten wordt afgesproken wat wordt geoefend. De afbeeldingen zijn niet bindend zodat het kind de activiteit nog kan sturen naargelang de eigen behoefte. Een afbeelding met Cezar die de bal gooit kan even goed inhouden dat ze gaan voetballen. De enige houvast in deze tekening is de bal. Deze manier van werken laat plaats voor creativiteit.

De kleuters (ook de supporters) geven hun mening over de kwaliteit van de uitvoering voor en na de activiteit (schaalvragen): ‘Hoe goed kan ik het voor ik oefen?’ en ‘Hoe goed doe ik het nadat ik geoefend heb?’ Op een afbeelding van de activiteit worden stickers geplakt met een afbeelding van een opgestoken duim. Hoe beter de kleuter het kan, hoe meer duimen er worden geplakt.

3.4. Ethische reflectie

Voor het verkrijgen van de gegevens is tijdens het onderzoek rekening gehouden met de vijf principes in het kader van ethische reflectie op praktijkonderzoek Master SEN (Boerman 2008).

1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog.

De leden van de onderzoeksgroep zijn geïnformeerd over het doel van het onderzoek. Ook de ouders van deze jonge kinderen zijn hierover geïnformeerd. De directie en de leerkrachten van de school zijn op een personeelsvergadering ingelicht over het doel en de werkwijze van het onderzoek. Met mijn medestudenten en mijn begeleider heb ik regelmatig contact gehad door hen mijn werk op geregelde tijdstippen te laten nalezen en met hen te overleggen om er voor te zorgen dat ik ordelijk en correct te werk ging.

2. Zorgvuldigheid en nalatigheid

Van de schoolleiding heb ik toestemming gekregen om mijn onderzoek uit te voeren. De ouders van de kleuters hebben aan het begin van het onderzoek een akkoordverklaring getekend voor deelname van hun kind aan het onderzoek en de begeleiding. Zij hebben toestemming gegeven voor het maken van filmopnames om zo goed mogelijk te kunnen observeren. Deze opnames zijn alleen gebruikt voor het onderzoek. Al de onderzoeksgegevens zijn anoniem. Hiervoor werden voor de namen van de kinderen fictieve namen gekozen. De naam van de school is niet vermeld om anonimiteit te verzekeren. Alle observaties zijn afgenomen door dezelfde personen, zodat steeds op dezelfde wijze is gescoord. De resultaten van het onderzoek werden teruggekoppeld naar de betrokken ouders, leerkrachten en directie.

3. Volledigheid en selectiviteit

De resultaten van het onderzoek zijn gebruikt om tot een juist beeld te komen van het resultaat van het behandelingsproces.

4. Publiceren, auteurschap en geheimhouding

Daar ik er van overtuigd ben dat nieuwe inzichten gedeeld moeten worden, zodat kennis verder ontwikkeld kan worden, geef ik toestemming om mijn onderzoek te publiceren.

5. Concurrentie en collegialiteit

Mijn critical friends¹, Dr. Cools. W., en Bosmans W. hebben me feedback gegeven en bijgestaan om te komen tot dit resultaat. Zelf heb ik mijn critical friends zo goed mogelijk ondersteund bij het uitvoeren en uitschrijven van hun onderzoek.

6. Onderzoek en opdracht

Het onderwerp en de vraagstelling van mijn onderzoek zijn voortgekomen uit een verlegenheidssituatie in mijn eigen praktijk. Een begeleider van Fontys OSO en mijn critical friends hebben me bijgestaan in de formulering hiervan.

¹ Een critical friend is een collega of medestudent die meedenkt over de ontwikkelde instrumenten en andere facetten van het onderzoek (Harinck, F., 2010)

Hoofdstuk 4 Verzameling gegevens en analyse

In dit hoofdstuk worden de gegevens weergegeven van elke begin- en eindmeting die verzameld zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

Van de motorische test is een samenvattende tabel weergegeven waarin het percentiel wordt vermeld van alle leerlingen. Van de kleuters die werden begeleid werd een overzicht gemaakt van de begin- en eindmeting van de motorische vaardigheden. Deze vaardigheden zijn geclusterd volgens de onderverdelingen die de handleiding van de MOT 4-6 (Zimmer en Volkamer, 1987) aangeeft.

Het sociogram is verwerkt in een tabel. Het kind dat het vaakst is vermeld is het populairst. Het kind dat het minst is vermeld heeft een lage sociale status in de groep.

De resultaten van de screeningen van de leerkrachten met behulp van het Procesgericht leerlingvolgsysteem voor kleuters (Laevers, 2002) zijn overgenomen van de screeningslijsten van de leerkrachten.

Van de foto-interviews en de oplossingsgerichte gesprekken is een verslag gemaakt waarin de hulpvragen en de informatie over de vorderingen van de kleuters worden weergegeven.

4.1. Selectie van de kleuters voor het onderzoek

4.1.1. Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987)

Uit de resultaten van de MOT 4-6 blijkt dat zes kinderen onder het vijftiende percentiel scoren op het geheel van de test. Een score tussen P5 en P16 valt binnen het aandachtsgebied en geeft aan dat het zinvol is de ontwikkeling van de kinderen goed te volgen. Bij een score onder de P 5 wordt vaak behandeling geadviseerd (P 5 betekent dat 95 % van de leeftijdgenootjes hoger scoren).

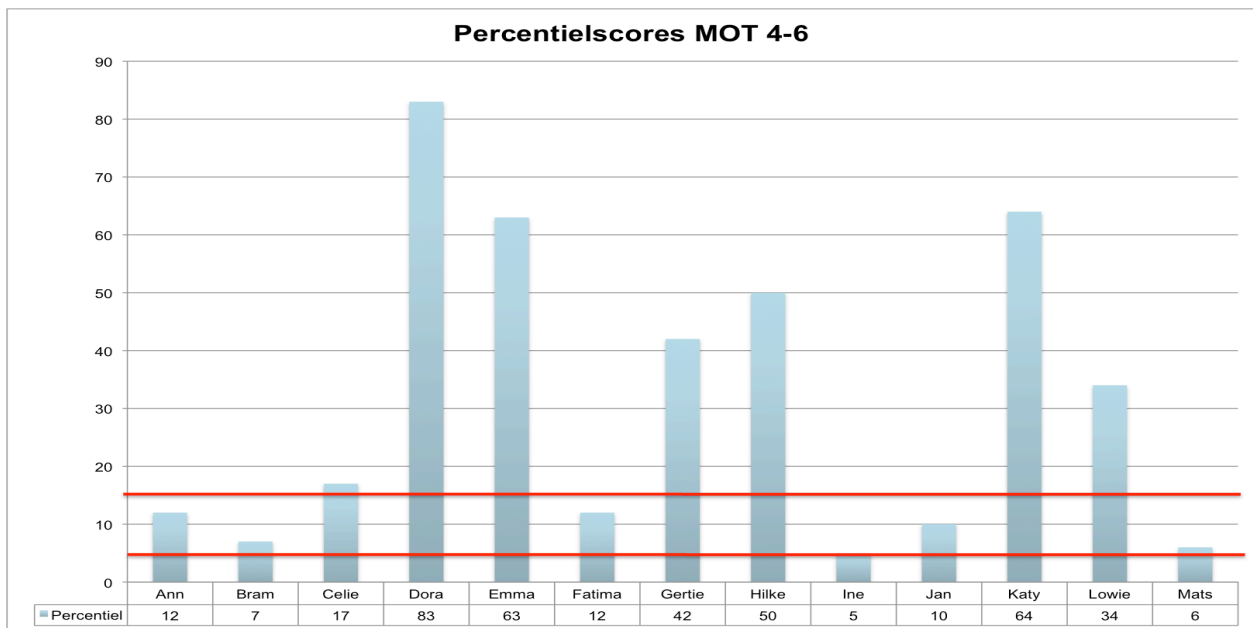

Fig. 5

Ann, Bram, Fatima, Ine, Jan en Mats scoren tussen het vijfde en het zestiende percentiel.

4.1.2. Sociogram

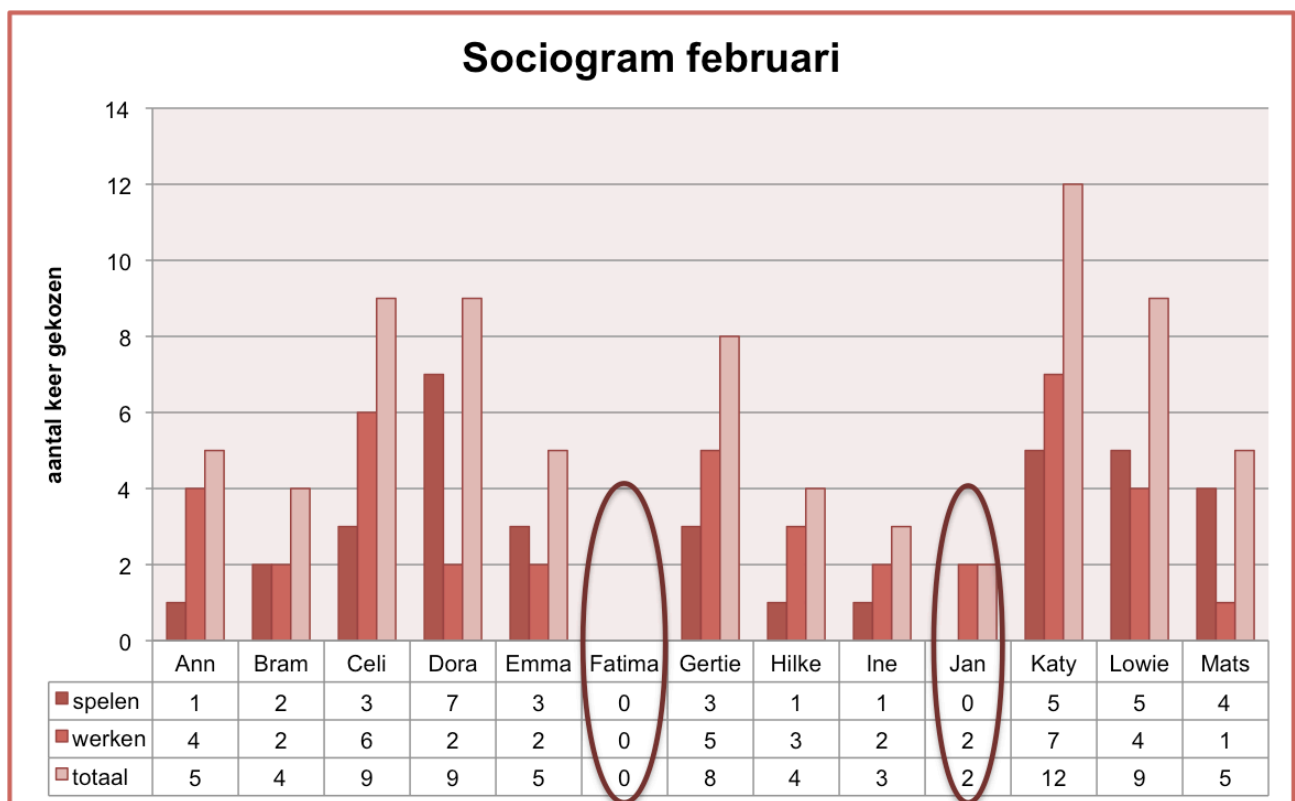

Fig. 6

Het sociogram van februari laat zien dat twee kinderen (Jan en Fatima) opvallen doordat (bijna) geen andere kinderen hen kiezen als speel- of werkmaatje. Aangezien zij zich ook in de motorische test in de aandachtszone bevinden, komen deze twee kleuters in aanmerking voor een extra aanbod bewegingsactiviteiten in het kader van het onderzoek.

4.2. Begin- en eindmeting van de geselecteerde kleuters

4.2.1. Motorische screening

4.2.1.1. Percentielscores

Van de twee kleuters is opnieuw de MOT 4-6 afgenomen in mei, gevolgd door een berekening van het percentiel.

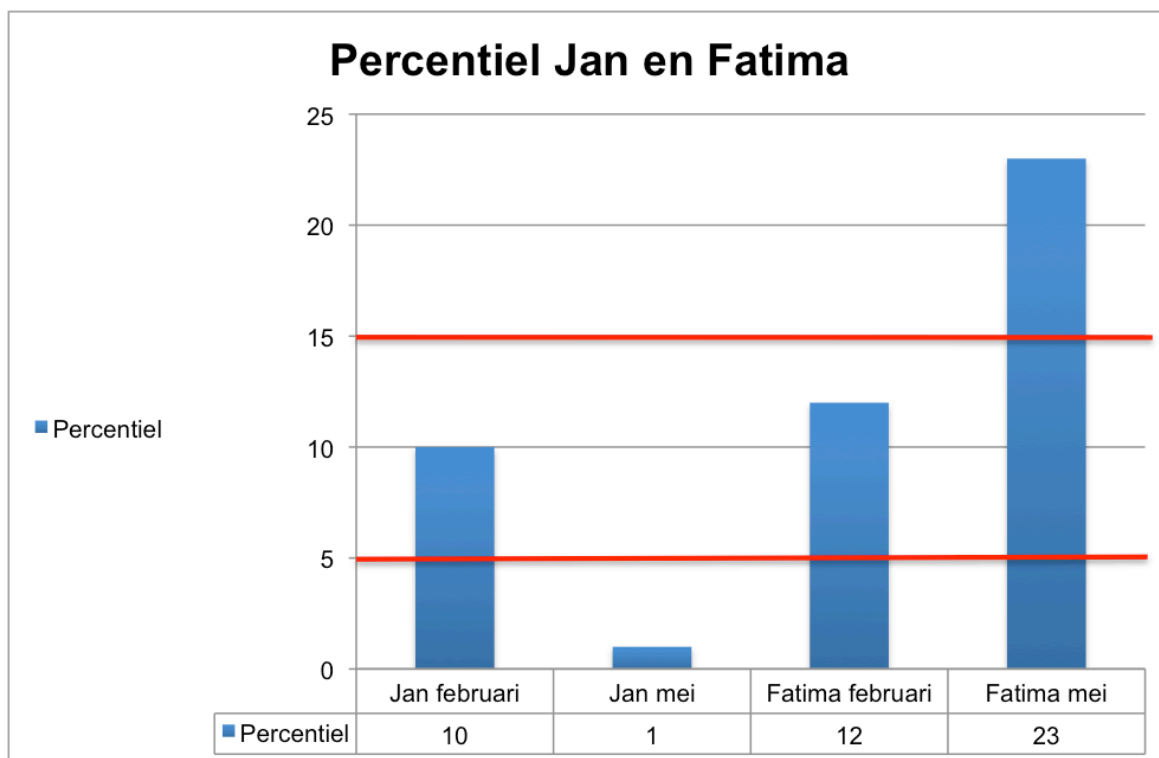

Fig. 7

De grafiek geeft weer dat de percentielscore van Fatima gestegen is van twaalf naar drieëntwintig. De percentielscore van Jan is gedaald van tien naar een.

Bij het vergelijken van de scores dient rekening gehouden te worden met twee feiten. De eindmeting vond plaats op een andere locatie dan de beginmeting en de kleuters waren net voor de meting gaan zwemmen.

4.2.1.2. Uitsplitsing in motorische dimensies

In de hierna volgende grafieken wordt de beginmeting voor de verschillende onderdelen van de test weergegeven. De onderdelen werden geclusterd in motorische dimensies van de motoriek zoals aangegeven in de test. In mei werden de kinderen opnieuw getest op motorische competenties met de MOT 4-6. De eindmeting is in dezelfde grafiek verwerkt, om een juist beeld te krijgen van de vorderingen van de kinderen op motorisch vlak.

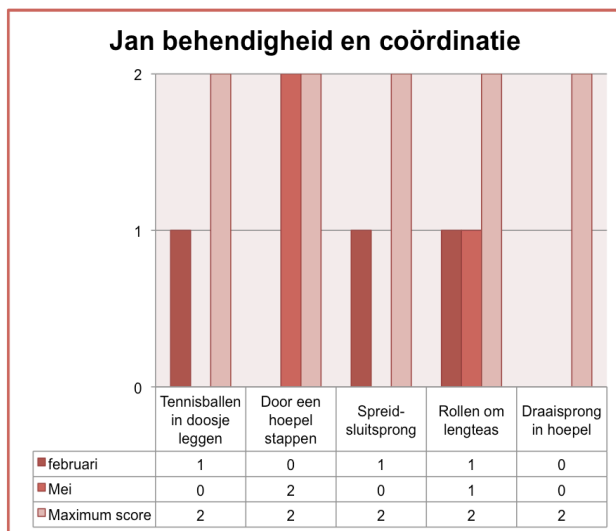

Fig. 8

Behendigheid en coördinatie: de behendigheid om door een hoepel te stappen is voor deze cluster de enige vaardigheid die Jan zeer goed heeft ontwikkeld.

Tennisballen in een doosje leggen is achteruit gegaan. De tijdscores hiervan zijn: 14"81 in februari en 15"87 in mei. Er is een verschil van een seconde.

De spreidsluit sprong lukte niet in mei.

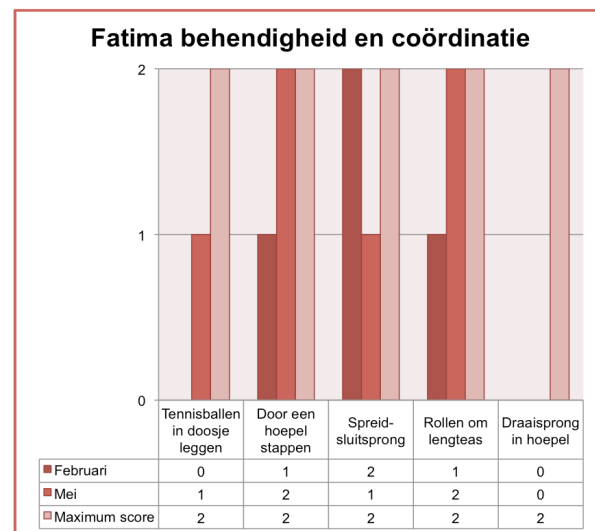

Fig. 9

Fatima beheerst drie vaardigheden beter dan voorheen namelijk: tennisballen in een doosje leggen, door een hoepel stappen en rollen om de lengteas.

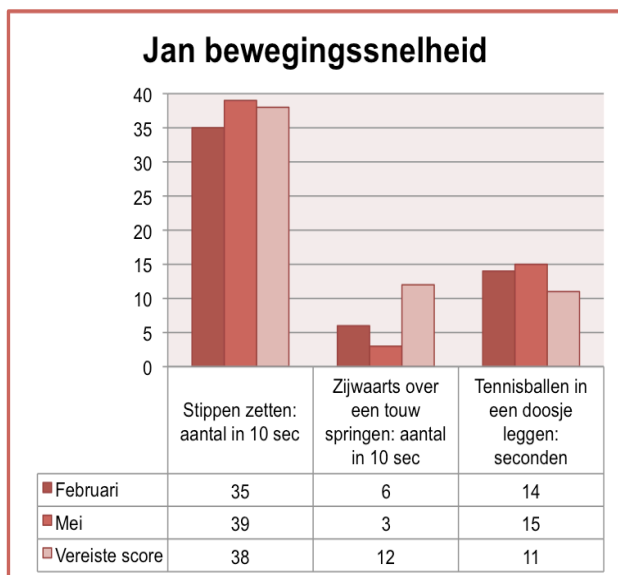

Fig. 10

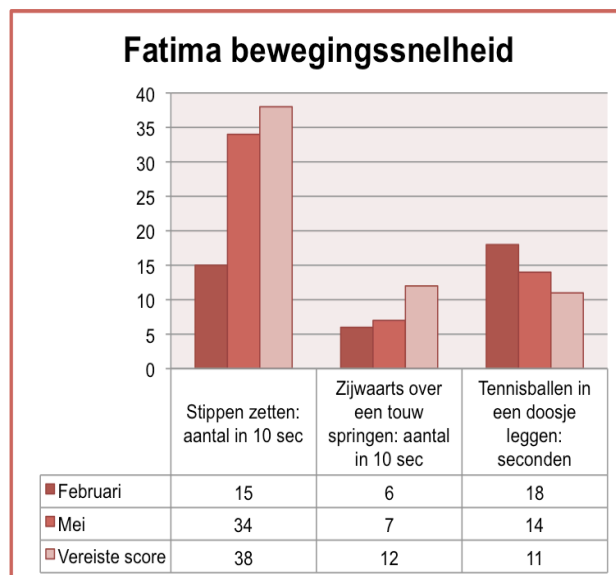

Fig. 11

Stippen zetten lukte voor Jan in mei beter dan in februari. Zijwaarts over een touw springen en tennisballen in een doosje leggen vertoont een mindere score.

Fatima heeft vooruitgang geboekt op de vaardigheden van stippen zetten en tennisballen in een doosje leggen.

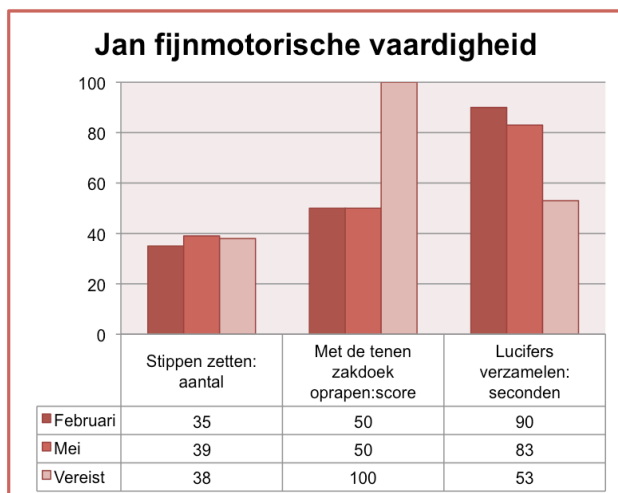

Fig. 12

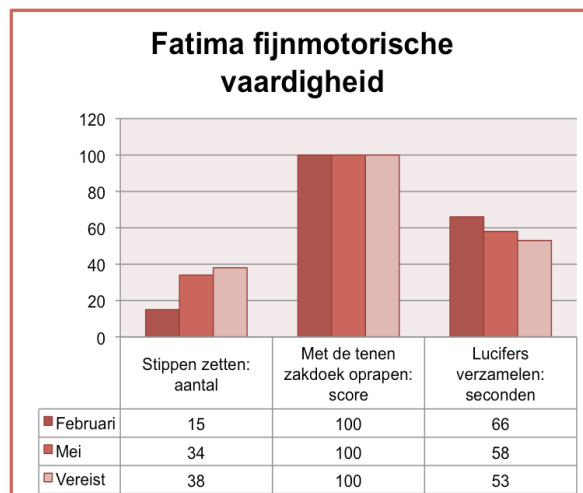

Fig. 13

Jan heeft in de tweede screening meer stippen gezet. Het oprapen van de zakdoek is hetzelfde gebleven. Lucifers verzamelen gebeurde in mei in een kortere tijd dan in februari.

Fatima heeft op fijnmotorisch vlak een lichte vooruitgang geboekt op het vlak van stippen zetten en lucifers verzamelen. Een zakdoek oprapen met de tenen lukte haar al in februari.

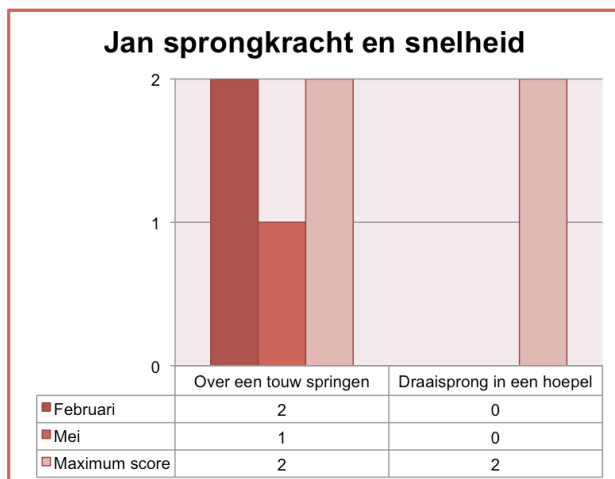

Fig. 14

Op het gebied van sprongkracht en snelheid is bij Jan geen vooruitgang vastgesteld.

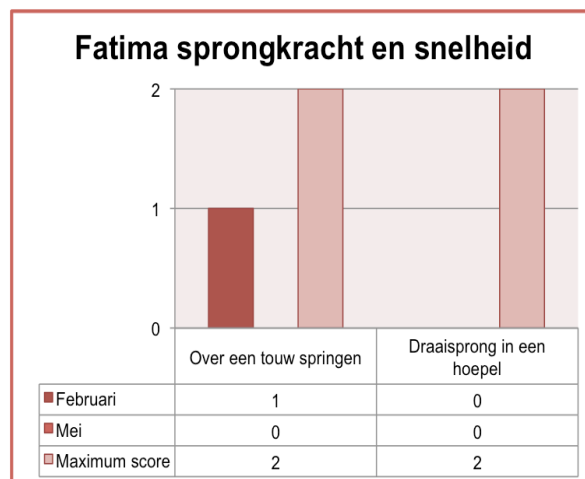

Fig. 15

Op het gebied van sprongkracht en snelheid is bij Fatima geen vooruitgang vastgesteld.

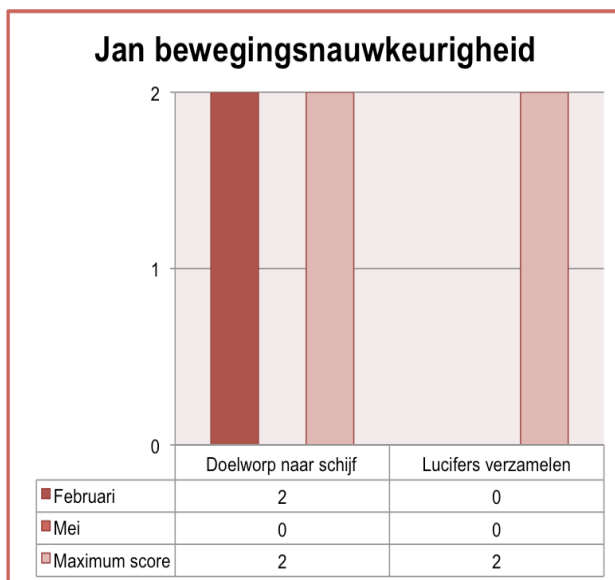

Fig. 16

De bewegingsnauwkeurigheid van Jan toont geen vooruitgang.

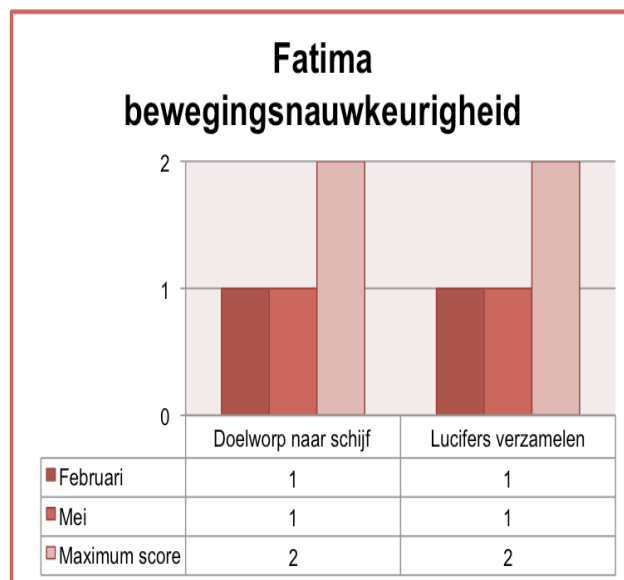

Fig. 17

De bewegingsnauwkeurigheid is bij Fatima op hetzelfde niveau gebleven.

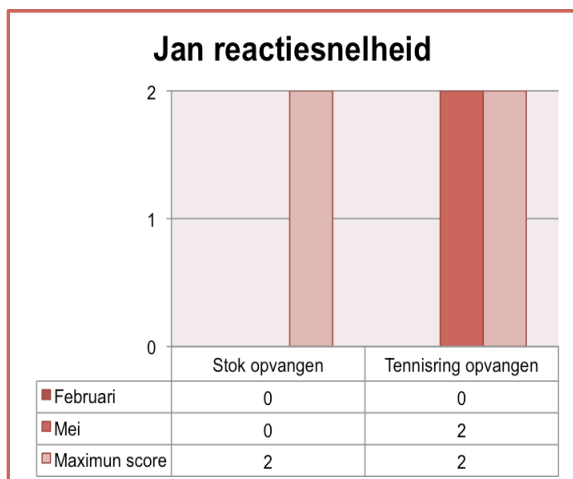

Fig. 18

De reactiesnelheid van Jan is verbeterd. Dit is te zien aan het resultaat van het opvangen van een tennisring.

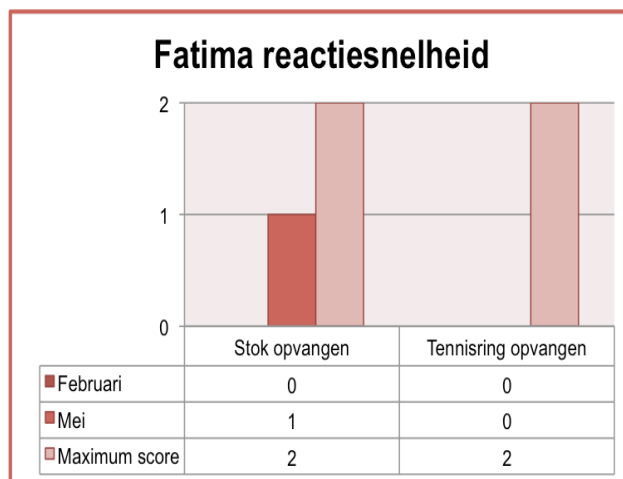

Fig. 19

De reactiesnelheid van Fatima is verbeterd. Dit is te zien aan het resultaat bij het opvangen van de stok.

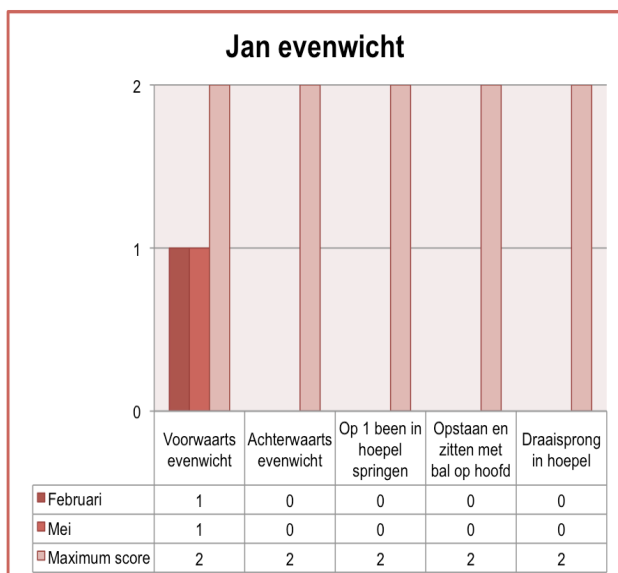

Fig. 20

Het evenwicht van Jan is nog steeds van hetzelfde niveau.

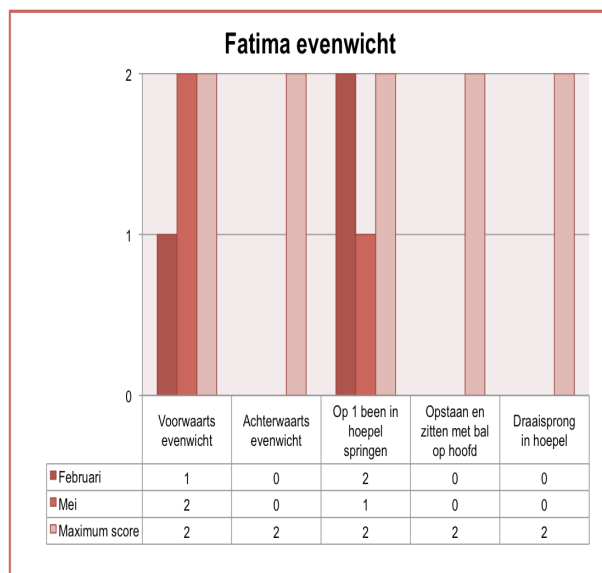

Fig. 21

Het evenwicht van Fatima blijft van ongeveer hetzelfde niveau.

4.2.2. Sociogram

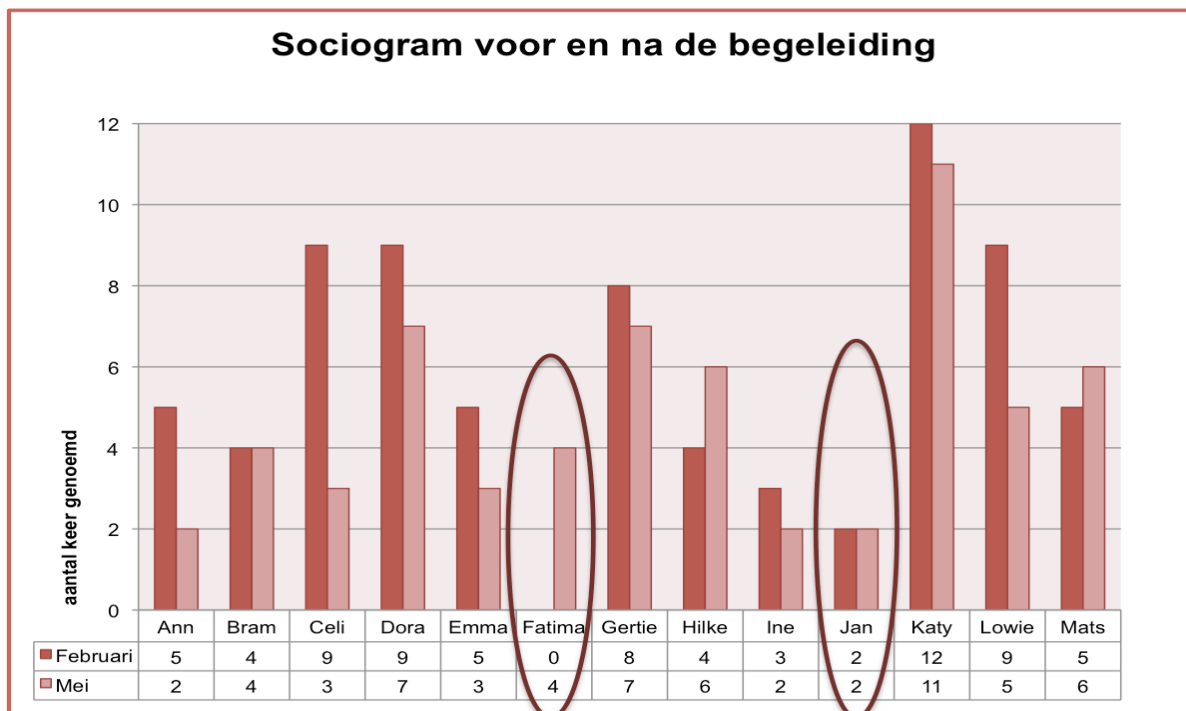

Fig. 22

In de grafiek van het sociogram voor en na de begeleiding valt op dat Fatima in februari door niemand gekozen werd en in mei door vier kinderen wordt genoemd als kleuter waarmee ze werkjes willen maken in de klas. Als speelkameraadje wordt ze niet vermeld. Jan wordt zowel in februari als in mei door twee kinderen gekozen om mee te werken in de klas. Hij wordt niet gekozen als speelkameraadje.

4.3. Observaties van de leerkrachten

4.3.1. Procesgericht Kindvolgsysteem voor Kleuters (Laevers e.a., 2002)

De screeningslijsten van de leerkrachten (Procesgericht leerlingvolgsysteem voor kleuters) geven een overzicht in verband met de volgende items: welbevinden, betrokkenheid, positieve ingesteldheid, emotionele ontwikkeling, sociale ontwikkeling, morele ontwikkeling, godsdienstige ontwikkeling, muzische ontwikkeling, zintuiglijke ontwikkeling, denkontwikkeling, taalontwikkeling, ontwikkeling van de zelfsturing.

Voor het onderzoek zijn vooral betrokkenheid, welbevinden, positieve ingesteldheid, emotionele, sociale, morele ontwikkeling en ontwikkeling van de zelfsturing van belang. De leerkrachten hebben ook een screening gedaan van de motorische ontwikkeling. Zij hebben vooral gekeken naar de kleine motoriek.

Screening kindvolgsysteem van Jan

Jan		5-jarige		
Datum		Dec '11	Feb '12	Mei '12
Welbevinden				
Betrokkenheid				
Positieve ingesteldheid				
Emotionele ontwikkeling				
Sociale ontwikkeling				
Morele ontwikkeling				
Godsdienstige ontwikkeling				
Muzische ontwikkeling				
Motorische ontwikkeling				
Zintuiglijke ontwikkeling				
Denkontwikkeling				
Taalontwikkeling				
Ontwikkeling van de zelfsturing				
	Het gaat goed			
	In het oog houden			
	Zeer goed opvolgen en interventies voorzien			

Fig. 23

Screening kindvolgsysteem van Fatima

Fatima	5-jarige		
Datum	Dec '11	Feb '12	Mei '12
Welbevinden			
Betrokkenheid			
Positieve ingesteldheid			
Emotionele ontwikkeling			
Sociale ontwikkeling			
Morele ontwikkeling			
Godsdienstige ontwikkeling			
Muzische ontwikkeling			
Motorische ontwikkeling			
Zintuiglijke ontwikkeling			
Denkontwikkeling			
Taalontwikkeling			
Ontwikkeling van de zelfsturing			
	Het gaat goed		
	In het oog houden		
	Zeer goed opvolgen en interventies voorzien		

Fig. 24

In de observaties van december en februari valt op dat Jan slechts op twee items groen scoorde. Voor motorische, denk- en taalontwikkeling scoorde hij rood en vonden de kleuterleidsters het nodig om interventies te voorzien. In de observatie van mei valt op te merken dat zeven items groen gekleurd zijn.

De observaties in december en februari van Fatima toonden zorgen over haar sociale en taalontwikkeling. In mei scoort ze groen op sociale ontwikkeling.

4.3.2. Observatielijst sociale vaardigheden (uit de methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” van Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007)

De vaardigheden konden gescoord worden op een schaal van een tot vier. Voor de meeste vaardigheden maakten de kinderen een vooruitgang van één stapje, soms geven de ouders of leerkrachten een vooruitgang van twee stapjes. Enkel de stap van vooruitgang is verwerkt in deze grafieken.

Omwille van de omvangrijkheid van de lijst is ervoor gekozen om in de grafieken enkel die items op te nemen waarvoor een verschil is opgemerkt door de leerkrachten en/of de ouders. De vaardigheden die onveranderd zijn gebleven zijn niet opgenomen. Een volledig overzicht is te vinden in bijlage 10 en 11.

4.3.2.1. Evolutie sociale vaardigheden Jan

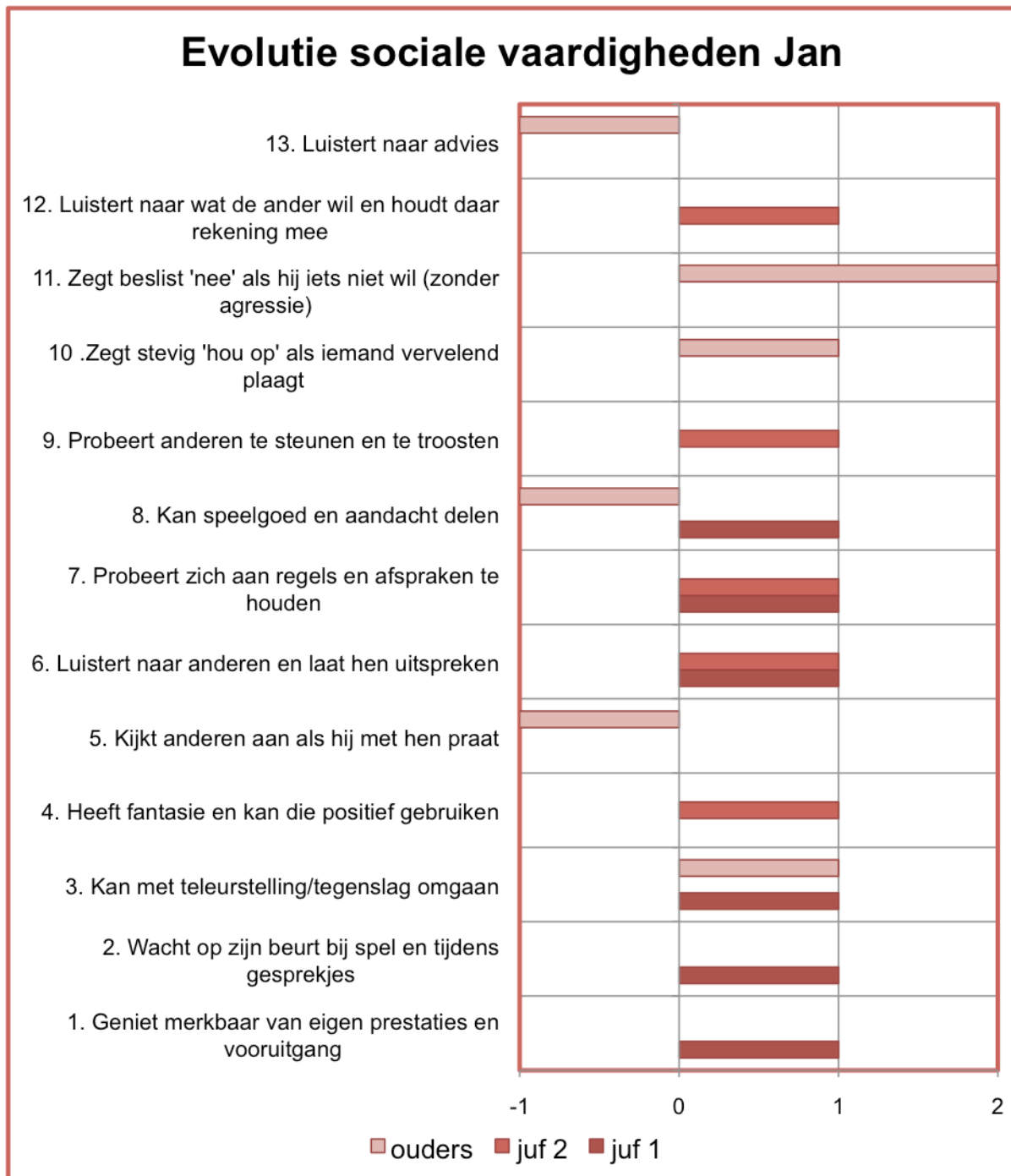

Fig. 25

Voor Jan valt op te merken dat een verandering is opgetreden voor dertien items. Drie vaardigheden scoren negatief. Deze werden aangegeven door de ouders.

4.3.2.2. Evolutie sociale vaardigheden Fatima

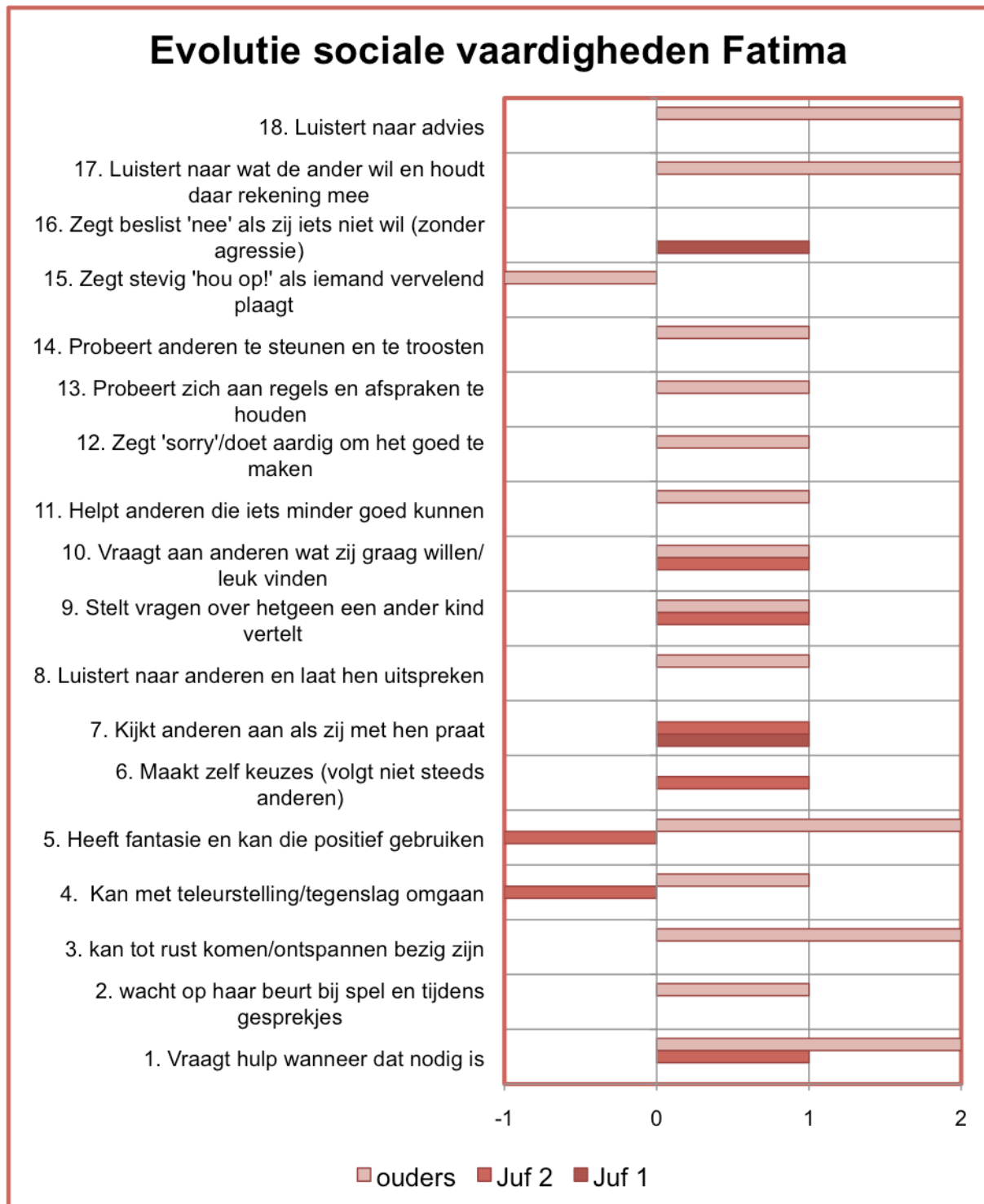

Fig. 26

De grafiek toont dat Fatima op vijftien items een positieve evolutie heeft doorgemaakt. Ook hier zijn drie vaardigheden negatiever. Een vaardigheid werd negatief gescoord door de ouders, de andere door een leerkracht.

Hoofdstuk 5 Data-interpretatie

Eigenschappen van mensen en vooral kinderen zijn enorm moeilijk om te zetten in cijfers omdat ze steeds in ontwikkeling zijn. Interne of externe factoren hebben invloed hebben op wat gemeten wordt, ook al zou de onderzoeker anders willen. Toch kan een antwoord geformuleerd worden op de vragen die zijn gesteld. Het zijn niet altijd de antwoorden waarop gehoopt werd, maar dat maakt ons vak zo boeiend en blijvend interessant.

5.1. Theoretisch gedeelte

5.1.1. Deelvraag 1

Welke ‘sociale’ vaardigheden hebben Jan en Fatima nodig om tot succesvolle sociale interactie te komen met leeftijdsgenoten?

De methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007) gebruikt in zijn observatielijst duidelijk omschreven vaardigheden in de vorm van waarneembaar gewenst gedrag. De vooruitgang van de twee kinderen kan aan de hand van deze lijsten goed worden gevolgd.

Voor Jan was dit:

1. Geniet merkbaar van eigen prestaties en vooruitgang
2. Wacht op zijn beurt bij spel en tijdens gesprekjes
3. Kan met teleurstelling/tegenslag omgaan
4. Heeft fantasie en kan die positief gebruiken
5. Luistert naar anderen en laat hen uitspreken
6. Probeert zich aan regels en afspraken te houden
7. Kan speelgoed en aandacht delen
8. Probeert anderen te steunen en te troosten
9. Zegt stevig ‘hou op!’ als iemand vervelend plaagt
10. Zegt beslist ‘nee’ als hij iets niet wil (zonder agressie)
11. Luistert naar wat de ander wil en houdt daar rekening mee
12. Luistert naar advies

Voor Fatima was dit:

1. Vraagt hulp wanneer dat nodig is
2. Wacht op haar beurt bij spel en tijdens gesprekjes
3. Kan tot rust komen/ontspannen zijn
4. Kan met teleurstelling/tegenslag omgaan
5. Heeft fantasie en kan die positief gebruiken
6. Maakt zelf keuzes (volgt niet steeds anderen)
7. Kijkt anderen aan als zij met hen praat
8. Luistert naar anderen en laat hen uitspreken
9. Stelt vragen over hetgeen een ander kind vertelt
10. Vraagt aan anderen wat zij graag willen/leuk vinden
11. Helpt anderen die iets minder goed kunnen
12. Zegt 'sorry'/doet aardig om het goed te maken
13. Probeert zich aan regels en afspraken te houden
14. Probeert anderen te steunen en te troosten
15. Zegt stevig 'hou op!' als iemand vervelend praat
16. Zegt beslist 'Nee' als zij iets niet wil (zonder agressie)
17. Luistert naar wat de ander wil en houdt daar rekening mee
18. Luistert naar advies

De sociale vaardigheden waarop ze allebei vooruitgang hebben gemaakt zijn:

1. Wacht op zijn/haar beurt tijdens gesprekjes
2. Kan met teleurstelling/tegenslag omgaan
3. Heeft fantasie en kan die positief gebruiken
4. Luistert naar anderen en laat hen uitspreken
5. Probeert anderen te steunen en te troosten
6. Zegt beslist 'nee' als hij/zij iets niet wil
7. Luistert naar wat de ander wil en houdt daar rekening mee
8. Luistert naar advies

Deze vaardigheden zijn eveneens opgemerkt in de observaties tijdens de begeleidingssessies (bijlage 1).

Besluiten dat deze vaardigheden voor alle kinderen noodzakelijk zijn om te komen tot sociale interactie kan niet op basis van de informatie van twee kinderen. De twee kleuters hebben alleszins deze vaardigheden kunnen oefenen tijdens de begeleidingssessies. Daar de kleuterleidsters in de klas verandering opmerken kunnen we stellen dat zij ook daar de gelegenheid hebben gehad om de vaardigheden te oefenen. Niet enkel de begeleidingssessies zijn oorzaak van de verandering in gedrag die is opgetreden.

5.1.2. Deelvraag 2

Welke kansen biedt de methode Kids' Skills (Furman, 2009) om bij het aanleren van motorische vaardigheden tevens te werken aan succesvolle interactie met leeftijdsgenoten?

De methode Kids' Skills biedt in dit onderzoek kansen op het vlak van

1. **SUPPORTERS KIEZEN:** De kleuters mochten telkens een 'vriendje' meenemen naar de gymzaal. Dit had een positief effect op twee manieren. Enerzijds konden ze oefenen met het vragen of die andere kleuter wilde meegaan naar de gymzaal. Zeker voor Fatima was dit een uitdaging, want zoiets had ze nog niet vaak gedaan. Anderzijds kregen ze van de andere kleuters meer aandacht omdat die ook graag mee wilden gaan naar de sportzaal. Vooral na een paar sessies was dit het geval omdat de kleuters wisten wat ging komen.
2. **GENIETEN VAN DE AANDACHT:** Het werken in kleine groepjes betekende voor deze kinderen dat ze meer aandacht kregen. Een kleine groep maakte het voor de begeleidster mogelijk om sneller te reageren en controle uit te oefenen. Er kon veel intensiever worden geoefend met bijvoorbeeld het afwachten van zijn/haar beurt zonder hier de nadruk op te leggen. Dit had effect op het gedrag in de klasgroep.
3. **HET GEBRUIK VAN SCHAALVRAGEN:** Door de kinderen attent te maken op het niveau van kunnen voor en na de activiteit gingen de kleuters meer genieten van hun vorderingen. Bovendien werkte de inschaling door de supporter bevorderend voor het zelfbeeld. Dit is niet gemeten, maar was merkbaar bij het observeren tijdens de sessies. De beoordelingen van de kinderen strookten niet met die van de begeleidster, maar de kleuters werden wel aangezet tot het bezig zijn met het eigen kunnen, en de vooruitgang die ze maakten. Het

opmerken van eigen vorderingen is een belangrijk aspect in hun ontwikkeling. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de observatie en de inschatting van de begeleidster steeds een subjectief gegeven is.

5.1.3. Deelvraag 3

Welke kansen biedt het foto-interview bij het aanleren van motorische vaardigheden om tevens te komen tot succesvolle interactie met leeftijdsgenoten?

1. Het foto-interview biedt mogelijkheden aan zowel de begeleider als de kinderen om SNELLER TOT EEN BESLISSING te komen. Door middel van tekeningen en foto's kan de begeleider bepalen welke keuzemogelijkheden hij/zij het kind wil aanbieden. Het kind krijgt nog steeds inspraak en kan uiteindelijk beslissen welke vaardigheid uit het aanbod het wil oefenen. Deze manier van werken voorkomt dat de kleuters in het wilde weg gaan verzinnen en dat enkel de begeleider de oefenstof bepaalt.
2. De foto's werden na enkele sessies onderwerp van gesprek tussen de kinderen. Ze vroegen aan elkaar wat ze wilden oefenen, en overlegden hier over.

5.2. Praktisch gedeelte

5.2.1. Deelvraag 1

Welke instrumenten (testen, screeningen, observaties, sociogram) bieden een meerwaarde om te komen tot een totaalbeeld van het kind (met motorische ontwikkelingsachterstand)?

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van een motorische testbatterij (MOT 4-6), een sociogram, observaties van de leerkrachten en vragenlijsten aan ouders en leerkrachten in verband met sociale vaardigheden.

- Motorische testbatterij:

Henderson en Sugden (2007) stellen dat een enkele testscore niet mag worden gebruikt om een besluit op te baseren. Testuitslagen zijn een momentopname en geven een indruk van de prestaties op een bepaald moment. Daarom moeten de resultaten bekeken worden in een bredere context en is aanvullende informatie nodig.

- Sociogram:

De kleuters konden zeer goed antwoord geven op de vragen die hen werden gesteld om het sociogram samen te stellen. Zij kenden alle kinderen van de klas bij naam en konden zonder aarzelen hun voorkeur aangeven. De verhoudingen tussen de kinderen kunnen met behulp van een sociogram in beeld gebracht worden.

Even was ik bang dat de kleuters bij de tweede bevraging zouden kiezen voor Jan en Fatima omdat ik de vragen stelde. Toch heb ik er voor gekozen om de bevraging zelf te doen, om de omstandigheden van de bevraging zo gelijk mogelijk te houden. Anderzijds kozen Jan en Fatima de supporters, niet ik. Uit de antwoorden bleek dat ze zich niet hebben laten beïnvloeden door mijn aanwezigheid. De kinderen die Jan in februari kozen, deden dit nu opnieuw.

- Observaties van de leerkrachten:

Het was de kleuterleidsters niet opgevallen dat Fatima totaal geen vriendjes had. Dit komt dan ook niet tot uiting in hun observaties. De gegevens van het sociogram vertonen hiermee een duidelijke discrepantie. Een van de juffen geeft aan dat Fatima steeds voldoet aan de verwachtingen van de leerkracht. Ze vraagt weinig aandacht en haar lage status werd hierdoor niet opgemerkt. Dat kan de ontwikkeling van Fatima nadelig beïnvloeden.

Ook voor Jan is verschil te zien tussen wat de leerkrachten opmerken en wat het sociogram aangeeft. De leerkrachten hebben genoteerd in hun observaties dat zijn welbevinden, positieve ingesteldheid, emotionele, sociale ontwikkeling en de ontwikkeling van de zelfsturing zijn geëvolueerd in positieve zin. Op het sociogram is geen verandering te zien. Toch is verandering volgens de screening van de kleuterleidsters duidelijk aanwezig.

- Vragenlijsten aan ouders en leerkrachten:

De ouders van Jan (bijlage 10) geven een hogere score, de ouders van Fatima (bijlage 11) geven een lager waardeoordeel dan de leerkrachten. De manier waarop de ouders hiermee omgaan kan invloed hebben op het zelfbeeld van het kind. Dit is niet meegenomen in dit onderzoek. De verschillen die worden waargenomen zijn zeker de moeite waard om over te praten in oudergesprekken. Voor dit onderzoek is het van belang te weten of de ouders verandering zien in het gedrag van het kind. In beide gezinnen wordt een andere evolutie opgemerkt. De ouders van Jan geven weinig verschillen aan. Fatima vertoont thuis ander gedrag dan op school. Haar ouders merken meer verschillen op dan de leerkrachten. Zij luistert bijvoorbeeld beter naar advies van anderen en houdt meer rekening met

anderen. Zij houdt zich thuis beter aan afspraken en regels. De leerkrachten hebben hier geen verbetering opgemerkt omdat zij in de klas in februari al een maximum score verdiende (bijlage 11). Jan heeft een vaardigheid verbeterd die zowel door een leerkracht als door de ouders is waargenomen, namelijk “Omgaan met teleurstelling/tegenslag”. Bij Fatima merkten een juf én de ouders twee veranderingen op; “vraagt aan anderen wat zij leuk vinden” en “stelt vragen over hetgeen een ander kind vertelt”.

In dit onderzoek wordt bevestigd dat, om het totaalbeeld van een kind te krijgen, er breed moet gekeken worden naar de competenties en gedragingen van het kind. Een motorische screening, een sociogram, het beeld dat de leerkrachten hebben van het kind en niet te vergeten dat van de ouders zijn allemaal belangrijk. Zij vullen elkaar aan en geven informatie vanuit verschillende invalshoeken.

5.2.2. Deelvraag 2

Op welke wijze lukt het de twee kinderen om zelf te bepalen aan welke motorische vaardigheid ze willen werken?

De tekeningen uit het kartonboekje “Nellie en Cezar springen en dansen en...” helpen Jan en Fatima bij het bepalen van hun doelen. De kinderen werden aangetrokken door een bepaalde activiteit en konden aan de hand van de tekeningen snel kiezen welke vaardigheid ze wilden oefenen. Door te spreken over een tekening met een balactiviteit begrepen ze al snel dat ze aan de hand van deze tekening nog verder zelf konden bepalen welke vaardigheid ze dan specifiek wilden oefenen. Dit bevorderde hun eigen creativiteit. Fatima koos in bijna alle sessies voor voetballen (alleen maar wedstrijdjes spelen) en Jan wisselde de activiteiten af en verzoon zelf oefenstof. Naarmate de oefensessies elkaar opvolgden beslisten ze wel eens zonder de tekeningen wat ze die dag wilden oefenen. Zo bespraken ze tijdens het verplaatsen naar de sportzaal wat ze die dag wilden oefenen. Wanneer Fatima voor voetballen koos maakte Jan een andere keuze, zoals klimmen. Een enkele keer kwam het voor dat ze overlegden met de supporters over wat ze zouden kiezen. Dan vroeg Fatima aan de anderen “Wat willen jullie graag doen?”.

5.3. Onderzoeksvraag

Als ik aandacht besteed aan de motorische vaardigheid bij twee kinderen uit de derde kleuterklas die naast motorische ontwikkelingsvertraging tevens moeite hebben met sociale interactie, verandert er dan iets aan de sociale status van de kleuters in de groep?

Door aandacht te besteden aan de motorische vaardigheden van de kinderen uit de laatste kleuterklas ben ik voor de twee kinderen tot verschillende vaststellingen gekomen.

Voor Fatima kan de vraag positief beantwoord worden. Waar dit kind nooit iemand opviel en buiten het aandachtsveld van al de andere kinderen viel, zijn er nu toch een aantal kinderen die op zijn minst met haar werkjes willen maken. Het sociogram geeft voor het spelen geen verandering aan. Bij het kiezen van supporters viel me op dat ze steeds koos voor een kind dat een jaar jonger was dan zijzelf. Als dat meisje niet op school was koos ze voor een vijfjarige jongen. Ook de activiteit die ze koos was steeds dezelfde; een wedstrijdje voetbal. Uit de observaties van het leerlingvolgsysteem voor kleuters blijkt dat Fatima op het vlak van sociale ontwikkeling nu groen scoort en dat de zorgen van de kleuterleidsters verdwenen zijn voor dit onderdeel.

De sociale status van Jan is dezelfde gebleven. Het aantal kinderen dat voor hem kiest om samen werkjes te maken is nog steeds gelijk. De leerkrachten zien dat hij zich beter voelt. Hij vertoont minder storend gedrag in de klas. Uit de observaties van het leerlingvolgsysteem voor kleuters blijkt dat hij nu ‘goed’ scoort voor welbevinden, positieve ingesteldheid, emotionele, sociale ontwikkeling en zelfsturing. In februari hadden de kleuterleidsters hier nog zorgen over. In de observatieformulieren van de methode “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Sanders, 2007) komt duidelijk naar voren dat hij nu beter zijn beurt kan afwachten, dat hij anderen laat uitspreken en dat hij zich beter kan houden aan regels en afspraken. Doordat de kleuterleidsters in de klas evenzeer werken aan deze competenties zal de socio-emotionele ontwikkeling van de twee kleuters niet enkel te wijten zijn aan de interventies die hebben plaats gevonden in het kader van dit onderzoek. Een kleuterleidster geeft aan dat Jan na een tijdje meer aangepast gedrag vertoonde. Dit maakte dat de kleuterleidsters hem vaker complimentjes gaven. De juffen geven aan dat het aangenamer werken is geworden in de klas.

De vooruitgang op vlak van motoriek is voor Fatima positief. Zij bevindt zich niet meer in de risicozone. Jan heeft voor bepaalde items vooruitgang gemaakt, maar niet genoeg om te kunnen zeggen dat hij zijn achterstand heeft ingehaald, integendeel. Bij het scoren van de test moet in acht genomen worden dat de beginmeting en de eindmeting op een andere locatie zijn afgenomen. De kleuters waren die voormiddag ook gaan zwemmen. Het zou kunnen dat dit op de prestaties van de kleuters een negatieve invloed heeft gehad.

Kinderen zijn steeds in ontwikkeling. Dit gebeurt evenzeer zonder de hulp van begeleiders. Het is een natuurlijke evolutie. Niet alle vooruitgang zal te wijten zijn aan de interventies die hebben plaats gevonden.

Hoofdstuk 6 Reflectie

Het onderzoek is afgelopen, de gegevens zijn geïnterpreteerd en de kleuters zijn een stukje verder gekomen in hun ontwikkeling. Zelf heb ik bevestiging gekregen van wat ik al vermoedde. De twee kleuters hebben meer sociale contacten. Dit resulteert in een hoger welbevinden. In dit hoofdstuk evalueer ik op mijn proces in het onderzoek. Allereerst wordt gekeken naar mijn eigen professionele ontwikkeling. Daarna worden aanbevelingen gedaan over het onderzoeksproces.

6.1. Mijn eigen professionele ontwikkeling

Mijn professionele ontwikkeling kan worden opgesplitst in twee delen. In een eerste gedeelte ga ik in op de ontwikkeling wat betreft onderzoeksmethodologie. In het tweede gedeelte bespreek ik mijn groei op inhoudelijk gebied.

6.1.1. Onderzoeksmethodologie

Toen ik in de module ‘Handelings en oplossingsgericht werken’ tijdens de opleiding de informatie kreeg over het foto-interview van REC Midden Brabant - Mytylschool Tilburg (2011) en de methode Kids’ Skills (Furman, 2009) was ik zeer enthousiast. In al dat enthousiasme ben ik onmiddellijk aan de slag gegaan met deze instrumenten. Bij dat ene kind had de aanpak een verrassend positief resultaat. Ik vroeg me af of ik dit ook zou kunnen toepassen voor andere kinderen. Dat was de aanleiding van mijn onderzoek. Als bewegingsopvoeder houd ik meer van doen dan van denken. De manier waarop ik de vorige keer aan de begeleiding was begonnen strookte niet met de principes van onderzoek doen. Ik moest een vraag formuleren waaraan ik mijn onderzoek kon ophangen. Het werd een praktijkonderzoek. Het diepgaand onderzoeken van een situatie uit de praktijk heeft mij meer onderzoeksvaardig gemaakt. Ik heb nieuwe inzichten verkregen door literatuuronderzoek te doen en dit vervolgens te onderzoeken in de praktijk. Dit heeft geleid tot meer inzicht in de organisatie van een onderzoek. Verschillende instrumenten samenbrengen om zo te kunnen kijken naar het grote geheel was een verrijking. Dit zowel voor het observeren en evalueren als voor het aanbieden van oefenstof in mijn praktijk.

Deze manier van werken gaf me antwoorden vanuit verschillende perspectieven. Ik kon de situatie en de groei objectiever bestuderen vanuit een ‘helikopterperspectief’. Ik voelde me meer betrokken op de situatie en had tegelijkertijd het gevoel dat ik professioneler handelde dan voorheen het geval was.

Door data te analyseren heb ik geleerd dat een onderzoek altijd een resultaat heeft, negatief of positief. Het resultaat dat werd behaald is objectief verkregen. Het "buikgevoel" mag dan wel bevestigd zijn, het is meer dan dat. Het heeft me ook handvaten gegeven om naar collega's en directies te stappen om aan te tonen dat mijn aanpak een positief resultaat heeft gehad.

6.1.2. Betekenis van dit onderzoek op inhoudelijk gebied

Aan de hand van de principes van oplossingsgerichte gespreksvoering van Berg en Szabó (2011) bespreek ik hoe dit op mij als persoon en professional van toepassing is.

ALS IETS WERKT, LEER HET (VAN) AAN EEN ANDER.

Mijn positie als deskundige is versterkt. Naast een specialistische kijk op motorisch vlak heb ik mijn expertise op het sociaal emotioneel vlak kunnen versterken en in de kijker zetten. Collega's vragen vaker mijn mening en advies voor het observeren en begeleiden van kinderen.

ALS IETS OOI EFFECT HAD, DOE HET DAN VAKER.

Het werken met kinderen op een oplossingsgerichte manier pas ik steeds vaker toe in mijn reguliere lessen. Zowel ik als de kinderen voelen ons zo veel beter wanneer we elkaar complimentjes geven. Het is af en toe nog moeilijk om los te laten wat ik altijd heb geleerd. Maar wanneer ik nu zie dat iets niet werkt ga ik sneller overleggen met de kinderen (ook al zijn het kleuters). Enkel wanneer ik oordeel dat de veiligheid in het gedrang komt stuur ik bij. Deze manier van werken bevordert de creativiteit en de zelfsturing van de kinderen. Doordat de kinderen zelfstandiger werken komt voor mij als leerkracht meer tijd vrij om te observeren of om hulp te bieden aan kinderen die hier nood aan hebben.

ALS IETS NIET WERKT, STOP EN DOE IETS ANDERS.

Bij het eerste interview had ik gekozen voor de kaarten die ik voordien had gebruikt voor een foto-interview bij een kind van acht jaar. De locatie die ik had gekozen was een polyvalent lokaal dat gebruikt wordt voor individuele activiteiten met de zorgjuf. Daar staan een aantal tafels en stoelen. Zowel het lokaal als de aangeboden foto's waren niet geschikt voor deze kleuters. Het lokaal gaf absoluut geen associatie met bewegingslessen, en de foto's waren te algemeen. Ik had te fel gerekend op de fantasie en aanwezige kennis van de kinderen, en dit bleek te ontbreken. De tweede keer ben ik onmiddellijk met hen naar de sportzaal gegaan en heb daar met hen besproken wat we zouden gaan oefenen. Zo was het duidelijk we gingen sporten/spelen. Voor dit tweede interview heb ik gebruik gemaakt van

tekeningen uit het boekje “Nellie en Cezar springen en dansen en...” (Walsche, D. R., Remans, L., Godon, I. 2004).

Fig. 27

HET KIND BEPAALT ZELF ZIJN DOELEN.

Deze tekeningen gaven de kleuters de juiste aanzet om te komen tot het formuleren van vaardigheden die ze wilden leren. Door met hen te praten over de tekeningen kwamen ze tot een beslissing.

GEEF COMPLIMENTEN.

Het toepassen van de schaalvragen heb ik samen met hen kunnen oefenen. In het begin gebruikte ik taarten die werden ingekleurd om aan te geven hoe goed ze een vaardigheid beheersten. Dit heb ik veranderd om twee redenen. Een eerste reden was dat ik vond dat kleuren te veel tijd in beslag nam. Tijd die afging van de beweegtijd. De tweede reden was dat ik aanvoelde dat dit niet paste bij hun beleving. Daarom ben ik overgeschakeld op het kleven van duimstickers. De duimen (omlaag, opzij, omhoog) werden gekleefd op een formulier met een tekening die de vaardigheid omschreef. De kinderen gaven

elkaar voor en na het oefenen een score (zie bijlage 7). Een opgestoken duim is iets wat ik in de gymles vaker gebruik om aan te geven dat ze iets goed doen. Dit was veel concreter voor de kinderen en daardoor kon het scoren sneller verlopen. Op vraag van de kleuters zelf, kleefde ik na een tijdje een opgestoken duim op hun kledij als beloning voor hun goede werk.

LEADING FROM ONE STEP BEHIND

Tot drie keer toe heb ik de stelling toegepast “als iets niet werkt, stop en doe iets anders”: met de afbeeldingen, met de locatie waar het interview plaats vond en met de schaalvragen. Doordat ik goed naar de kleuters gekeken en geluisterd heb, is het een begeleiding op maat geworden. We zijn gegroeid tot een team waarbij ik gebruik maakte van hun creativiteit om de gekste opstellingen te creëren, en wanneer ik iets opstelde wat ze niet leuk vonden of te angstwekkend, dan vertelden ze dat en overlegden we samen hoe we het konden oplossen. Ik sta niet meer voor/boven de kinderen, ik sta vlak achter ze en begeleid hen ‘from one step behind’. Zij weten goed wat ze kunnen, ik moet daar gewoon oog (en oor) voor hebben.

6.2. Aanbevelingen

De belangrijkste onderdelen van het actie-onderzoek waren het oplossingsgericht werken met de methode Kids’ Skills en het foto-interview.

- De manier van werken door een aanbod van foto’s en daarbij het inschakelen van vriendjes om samen te gaan oefenen ga ik zeker meer toepassen. Het is een heel eigen toepassing geworden waarbij weinig gepraat en veel gedaan werd. Dat was wat de kinderen verwachtten van de oefensessies. Het blijft belangrijk om met collega’s te overleggen over de vooruitgang van de kinderen. Bespreken wat ze goed doen kan prima met de kinderen er bij. Het is de ideale gelegenheid om een extra complimentje te geven.
- Een gesprek voeren over hoe ze de sessies ervaren moet ik anders aanpakken. Gewoon maar een gesprek doen hierover vonden ze niet leuk. Voortaan zullen we een babbeltje slaan tijdens het sporten of spelen.
- Het werken met supporters werkt bevorderend op het leerproces.
- De collega die instaat voor de zorg voor zwakkere leerlingen heeft de werkwijze met de supporters overgenomen voor haar activiteiten. Zij gaf aan dat taalvaardigheid oefenen beter lukt wanneer dit doet met meerdere kinderen in een klein groepje. Ze leren van elkaar en met elkaar. De kleuters voelen zich volgens haar meer op hun gemak en kunnen beter tot leren komen.

- Aan al mijn collega's wil ik het advies meegeven om heel vaak complimentjes te geven aan de kinderen. Wanneer een kind iets goed doet na een hele dag prullen of (in de ogen van de leerkracht) tegenwerken, moet je die ene kleine goede daad zien en daar een complimentje voor geven. Het kind zal dat positief gedrag willen herhalen omdat het een complimentje wil, en de tweede dag moet je er dan al twee of meer geven. En na een maand ...

LITERATUURLIJST

- Bannink, F. (2006). *Oplossingsgerichte vragen. Handboek oplossingsgerichte gespreksvoering*. Amsterdam: Harcourt Assessment BV.
- Berg, I. K. en Szabó, P., (2011). *Oplossingsgericht coachen*. Zaltbommel: Uitgeverij Thema voor het Nederlands taalgebied.
- Bertrands, E., De Mets, C., Descheppere, G. (2003). *Kleuterstappen in beweging*. Leuven: Acco.
- Boerman, R. (2008) *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Portal Fontys OSO.
- Cools, W., Decker, S. De, Martelaer, K. De, Raeve, G. De, Vandaele, B.(2009). *De ontwikkeling van de motorische vaardigheden bij vier- tot zesjarige kleuters: overzicht van de actuele situatie*. In Martelaer, K. en Bertels, J. (red.). *Beweging en voeding. Fundamenten van een gezonde levensstijl bij de schoolgaande jeugd*, (p 21-69). Brussel: VUBPRESS.
- Cools, W., Martelaer, De, K., Vandaele, B., Samaey, C., Andries, C. (2010). Assessment of movement skill performance in preschool Children: Convergent validity between MOT 4-6 and M-ABC. *Journal of sports Science and Medicine* (2010) 9, 597-604. Binnengehaald 5 januari 2012, van <http://www.jssm.org>.
- Cuvelier, F. e.a. (2000) *Sociaal vaardig? Lieve deugd: gids voor de basisschool*. Brugge: Die Keure.
- De Hoop, A., Duijse, M. van, Hoogerwerf, E. (2011). *Zorgleerling formuleert eigen hulpvraag via foto-interview*. Tijdschrift voor Remedial Teaching (2011/1)p 14-17.
- Delfos, M. (2010). *Luister je wel naar mij?* Amsterdam: uitgeverij SWP.
- Dennisson, G., Dennisson, P. (2006). *Brain-Gym in de praktijk*. Katwijk: Panta Rhei.
- Furman, B. (2009). *De methode Kids' Skills*. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.
- Gelder van, W. e.a. (2007) *Zorg voor beweging in de PABO*. Heeswijk-Dinther: Uitgeverij Esstede bv.
- Gelder, W. van, Stroes, H., (2002), *Leerlingvolgsysteem bewegen en spelen*. Maarssen: Elsevier.
- Godon, I., (1999). *Nellie en Cezar springen en dansen en ...* Averbode: N.V. Uitgeverij Altoria.
- Godon, I., (2004). *Bewegen met Nellie en Cezar*. Averbode: N.V. Uitgeverij Altoria.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen -Apeldoorn: Garant
- Henderson, S.E., Sugden, D.A., Barnett, A.L., (2007). *Movement Assesment Battery for children-2 Manual*. Vertaling: Smits-Engelsman (2010). Uitgeverij Pearson.
- Laevers, F., Aerden, I., & Bogaerts, M. (2007). *Procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters*. Leuven: Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs.
- Leper, R., (2005) *Samenwerken als aanzet voor sociaal en motorisch leren*. In Behets, D. (red.), *Bewegingsopvoeding. Een vakconcept als uitnodiging om te leren*. (pp 90). Leuven: Uitgeverij Acco.

- Loo, van der, H. (2009). *Lichamelijke opvoeding op de basisschool*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Ministerie van Vlaamse Gemeenschap Departement Onderwijs (2001). *Ontwikkelingsdoelen en eindtermen. Informatiemap voor de onderwijspraktijk van het gewoon basisonderwijs*. Tielt: Lannoo.
- Pameijer, N., Beukering, T. Van, (2008). *Handelingsgericht werken: een handleiding voor de interne begeleider*. Leuven: ACCO.
- Pijning, H.F., (1993). *Motoriek en Leerpsychologie*. Haarlem: De Vrieseborch.
- Simons, J. (2009). *Introductie tot de psychomotoriek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Verhulst F.C., (1991), *De ontwikkeling van het kind*. Assen, Van Gorcum & Comp, B.V.
- Zimmer,R. en Volkamer, M., (1987). *Motoriktest für Vier- bis Sechs-jährige Kinder (MOT 4-6)*. Weinheim: Beltz Test Gesellschaft.

BIJLAGEN

Bijlage 1: Logboek van observaties, wijzigingen en conclusies	52
Bijlage 2: Verloop van een begeleidingssessie.....	55
Bijlage 3: Scoreformulier Motoriktest für Kinder von 4 bis 6 Jahre. (MOT 4-6) (Zimmer en Volkamer, 1987)..	56
Bijlage 4: Invulblad voor sociogram.....	58
Bijlage 5: Welbevinden en betrokkenheid	59
Bijlage 6: Scorelijst procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters (gemaakt door de leerkrachten).....	63
Bijlage 7: “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Roosendaal, 2007): observatielijst groep 2: invulformulier voor ouders en leerkrachten.....	64
Bijlage 8: Voorbeeldpagina voor de kleuters om duimstickers te plakken.....	65
Bijlage 9: Brief aan ouders	66
Bijlage 10: Sociale vaardigheden februari Jan	67
Bijlage 11: Sociale vaardigheden februari Fatima	68

Bijlage 1: Logboek van observaties, wijzigingen en conclusies

1. Aanbieden van foto's van het foto-interview Locatie: zorgklas Deze locatie gekozen om een tafel en stoel ter beschikking te hebben. De bedoeling was om aan de hand van de gekozen items te gaan oefenen in de gymzaal. <u>Conclusie</u>: foute locatie. De kinderen kunnen de link niet leggen tussen wat op de foto's staat en wat we er mee gaan doen. De spanningsboog van de kinderen is te kort om al de stappen van Kids' Skills te doorlopen. Deze kinderen denken nog in korte termijnen en vinden het niet belangrijk wat er morgen gaat gebeuren. <u>Conclusie</u>: andere werkvorm zoeken die aanleunt bij de visie
2. Aanbieden van tekeningen van Nellie en Cezar (kartonboekje Nellie en Cezar dansen en springen en ... Locatie: sportzaal <u>Conclusie</u>: de kinderen kunnen nu de link leggen tussen de tekeningen en wat er gaat gedaan worden. Het inschalen van hun mogelijkheden blijkt nog zeer beperkt. Hun zelfbeeld is nog niet aangetast en ze vinden dat ze alles super goed kunnen
3. Het inkleuren van de taarten duurt te lang. De kinderen kleuren de taarten telkens vol. Het beoordelen van hun kunnen strookt niet met dat van mij. <u>Conclusie</u>: Nog even geduld met het inkleuren van de taarten Wie weet leren ze het nog.
4. Overgeschakeld naar meer gedetailleerde tekeningen in verband met bewegingsmogelijkheden <u>Conclusie</u>: de kinderen hebben hier geen behoefte aan. Ze vinden de andere tekeningen leuker (laat meer plaats voor hun fantasie?).
5. Leading from one step behind: samen met de kinderen een opstelling bedenken Is één keer gelukt: vlaggenlijn en daarachter goaltjes om de bal in te mikken. <u>Conclusie</u>: doe zo voort.
6. Tekeningen gecombineerd met duimstickers waarvan de duim naar boven, naar opzij of naar onder kan worden geplakt. Dit geeft voor de kinderen een betere houvast voor hun evaluaties. De kinderen scoren nu elkaar en zichzelf. De kleuters genieten hier zichtbaar van. Ze scoren elkaar heel hoog, geen enkele duim wordt naar beneden geplakt. <u>Conclusie</u>: dit spreekt de kinderen meer aan en gaat sneller. Zo is er meer tijd om te bewegen.
7. Fatima wil telkens voetballen. Ze kiest enkel voor het spelen van wedstrijdjes, lacht zolang we bezig zijn, geniet met volle teugen. hierover wil ik meer weten: oplossingsgericht gesprek doen. Jan kiest veel voor balvaardigheden.

8. Door omstandigheden hebben we een keer de zaal niet kunnen gebruiken. We zijn overgestapt naar het klimmen op een muur die zich bevond in de tuin vlak bij de zaal. Dit is een geliefde activiteit van Jan. Hier oefent hij zijn evenwicht, wat voor hem nog nodig was. <u>Conclusie:</u> de kinderen zoeken de activiteiten die nodig zijn voor hun ontwikkeling.
9. Deze keer heb ik bepaald op welke manier er geoefend werd. Ik heb de kinderen enkel de tekening laten kiezen. <u>Conclusie:</u> Blijf oplossingsgericht werken.
10. Jan geniet er van als veel kinderen voor hem komen staan om te vragen om met hem mee te mogen gaan naar de gymzaal. Fatima heeft geen hulp meer nodig om een vriendje te vragen om mee te gaan. <u>Conclusie:</u> Welbevinden van de kinderen is verhoogd.
11. Tussentijdse evaluatie: Fatima: Wat maakt dat je voetballen zo leuk vindt? Jan Wat maakt dat je zo graag klimt op de muur? Vind je het leuk om vriendjes te kunnen kiezen om naar de gymzaal te gaan? Wat fijn dat je steeds andere kinderen kiest. <u>Conclusie:</u> De gesprekjes gaven alleen aan dat ze het heel leuk, cool, fijn vinden om mee te gaan naar de extra bewegingsles. En dat ze willen gaan spelen in plaats van wat te zitten kletsen.
12. De kleuters overleggen met elkaar welke vaardigheid ze gaan kiezen. Fatima en Jan kiezen uiteindelijk toch wat ze zelf willen. <u>Conclusie:</u> Er is een begin van overleg.
13. De kinderen kiezen spelletjes na overleg en tekenen dan zelf wat ze hebben geoefend om er daarna duimstickers rond te plakken. Naar aanleiding van de tekening over verstoppertje kwamen ze op het idee om in het duister spokentikker te spelen. <u>Conclusie:</u> de tekeningen worden steeds meer een richtlijn voor hun fantasie.
14. De kleuters beginnen steeds meer elkaar te helpen. Vb. Stickers plakken wanneer het niet goed lukt, naam schrijven voor elkaar, samen de goaltjes opstellen, ...
15. De kleuters spreken steeds beter af wie aan de beurt is, wie eerst mag, ... zonder juf. <u>Conclusie:</u> de zelfsturing is verbeterd.

Observaties (steeds subjectief)	
Jan	Fatima
Kiest vaak andere kinderen	Kiest steeds dezelfde kinderen
Houdt van spelletjes bedenken	Kiest steeds voor hetzelfde: voetballen
Wil heel graag mee naar de sportzaal	Lacht enorm veel tijdens de sessies
Houdt enorm van <i>samen</i> spelen	Praat enorm veel tijdens de sessies
Vindt telkens nieuwe dingen uit om te spelen	Praat enorm veel tijdens het op en af stappen naar de gymzaal
Zoekt alternatieven om toch te kunnen gaan oefenen wanneer er geen lokaal is	Moest in het begin erg ingetoomd worden in tegenstelling tot wat ze in de klas deed (zeer braaf en correct)
Is vrolijker.	Nadat ik haar duidelijk maakte dat ze niet vooruit mag lopen, maar bij de groep moet blijven heeft ze dit steeds correct gedaan.
Kan beter samen spelen.	Danst nu over de speelplaats tijdens de pauzes.

Bijlage 2: Verloop van een begeleidingssessie

1. Op school: de kleuters kiezen een vriendje en vragen dat vriendje of hij/zij wil meegaan naar de sportzaal.
2. Verplaatsen naar de sportzaal.
3. Beide kleuters kiezen een vaardigheid aan de hand van afbeeldingen.
4. Afspreken welke vaardigheid we eerst gaan oefenen.
5. Scoren van vaardigheid 1 VOOR het oefenen: stickers plakken.
6. Let op! de kleuters geven elkaar een score.
7. Samen materiaal opstellen. (Waar mogelijk doen de kleuters dat zelf.)
8. Oefenen van vaardigheid 1.
9. Scoren van vaardigheid 1 NA het oefenen: stickers plakken.
10. Scoren van vaardigheid 2 VOOR het oefenen: stickers plakken.
11. Samen materiaal opstellen. (Waar mogelijk doen de kleuters dat zelf.)
12. Oefenen van vaardigheid 2.
13. Scoren van vaardigheid 2 NA het oefenen: stickers plakken.
14. Samen opruimen.
15. Terug naar school verplaatsen.

Motoriekttest 4- tot 6-jarige kinderen
Test om de motorische ontwikkelingstoestand na te gaan

MOT 4-6

Naam: _____ **Voornaam:** _____

Geslacht: m / v _____ **Testdatum(dd/mm/jjjj):** ____

School: _____ **Geboortedatum(dd/mm/jjjj):** ____

Lengte: _____ **cm** **Gewicht:** _____ **kg**

Testleider: _____ **Leeftijd:** ____ maanden

Bijkomende opmerkingen (opvallende kenmerken of beperkingen die het kind heeft).

Noteer hier zaken die je opvallen bij het kind gedurende de afname van de test. De gegevens die hier komen dienen aanvullend te zijn op die van het scoreformulier.

Motoriekttest 4- tot 6-jarige kinderen
MOT 4-6
Test om de motorische ontwikkelingstoestand na te gaan
Scoreformulier

Naam:

Opgave	Beknopte omschrijving	Specificaties	Waardering	Vul in	Punten
1	In een hoepel springen (gewenningsoefening)	2 x	Geen waardering		
2	Voorwaarts evenwicht bewaren	2 x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen	#=.....	
3	Stippen zetten (Tapping)	10 sec	0 26 punten en minder 1 27-37 punten 2 38 en meer punten		
4	Met de tenen een doek oprapen	2 x 5 sec	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen	#=.....	
5	Zijwaarts over een touw springen	10 sec	0 7 sprongen en minder 1 8-11 sprongen 2 12 en meer sprongen		
6	Stok opvangen	2 Hn	0 Zone 4 of stok laten vallen 1 Zone 2 en 3 2 Zone 1		
7	Tennisballen in een doosje leggen	1 x 3 ballen 1 voor 1 overbrengen	0 15 sec en meer 1 14-12 sec 2 11 sec en minder	Sec.=.....	
8	Achterwaarts evenwicht bewaren	2x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen		
9	Doelworp naar een schijf	4 x	0 geen treffer 1 1 rake worp 2 2-4 rake worpen	#=.....	
10	Lucifers verzamelen	1 x: 2 hoopjes van 20 lucifers	0 71 sec en meer 1 70-54 sec 2 53 sec en minder	Sec.=.....	
11	Door een hoepel stappen	2 x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen		
12	Op 1 been in een hoepel springen	2 x<(2 x 5 sec)	0 geen correcte uitvoering 1 1-2 correcte uitvoeringen 2 meer dan 2 correcte uitvoeringen		
13	Tennisring opvangen	3x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 of meer correcte uitvoeringen		
14	Spread-sluit sprong	1 x 10 sec	0 geen correcte uitvoering van de sprong 1 -correcte uitv, geen 10 sec -coördinatie ok, ritmisch niet ok -ritmisch ok, coördinatie niet ok 2 correct in tijd, ritme en coördinatie	Gekruiste of Gelijke A-B coördinatie	
15	Over een touw springen	2 x 2 pogingen	0 geen correcte sprong 1 over 35 cm hoog gesprongen 2 over 45 cm hoog gesprongen		
16	Rollen om de lengteas	2 x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen		
17	Opstaan en gaan neerzitten met een bal op het hoofd	1 x	0 opstaan noch zitten correct 1 opstaan of zitten correct 2 opstaan en zitten correct		
18	Draaisprong in een hoepel	2 x	0 geen correcte uitvoering 1 1correcte uitvoering 2 2 correcte uitvoeringen		
Ruwe score (RW)					
Rang (Percent, PR)					
Standaardwaarde (MQ)					

Bijlage 4: Invulblad voor sociogram

SOCIOGRAM

Naam :

Datum 1:

Datum 2:

1. Mijn vriendjes op de speelplaats zijn ... :

Met wie speel jij graag op de speelplaats? (3 namen).

1. _____
2. _____
3. _____

2. Mijn vriendjes op de speelplaats zijn ... :

1. _____
 2. _____
 3. _____
-

1. In de klas werk ik graag met ... :

Schrijf 3 namen op.

1. _____
2. _____
3. _____

2. In de klas werk ik graag met ... :

Schrijf 3 namen op.

1. _____
 2. _____
 3. _____
-

I. WELBEVINDEN EN BETROKKENHEID

WELBEVINDEN is *een bijzondere toestand van het gevoelsleven*.

Deze belevingswijze uit zich als kinderen

- *met volle teugen genieten*
- *spontaan en zichzelf zijn*
- *ontspannen en innerlijk rustig zijn*
- *zich open en ontvankelijk opstellen*
- *energie uitstralen*
- *weerbaar en assertief zijn*

Welbevinden ontstaat

- wanneer de situatie tegemoet komt aan de *basisbehoeften*;
- wanneer kinderen beschikken over een *positief zelfbeeld* (zelfvertrouwen en zelfwaardegevoel);
- wanneer kinderen *in voeling* zijn *met zichzelf* (gevoelens doorleven).

Hoog welbevinden is garantie voor:

- een *gave emotionele ontwikkeling*

Basisbehoeften:

1. Lichamelijke behoeften
2. Behoeftte aan affectie, warmte, tederheid
3. Behoeftte aan veiligheid, duidelijkheid, continuïteit
4. Behoeftte aan erkenning
5. Behoeftte om zichzelf als kundig te ervaren
6. Behoeftte om moreel 'in orde' te zijn

Niveaus van welbevinden:

- *niveau 1*: uitgesproken laag welbevinden
- *niveau 2*: laag welbevinden
- *niveau 3*: wisselend welbevinden of eerder neutraal
- *niveau 4*: hoog welbevinden
- *niveau 5*: uitgesproken hoog welbevinden

Welbevinden en relatievelden:

- de *medeleerlingen*
- de *leerkracht(en)*
- de *klas- en schoolwereld*
- de *gezinsleden en –betrokkenen*
- de *spel- en ontspanningswereld*

Definitie

Welbevinden is een bijzondere *toestand* van *het gevoelsleven* die zich laat herkennen aan signalen van *voldoening, genieten, deugd beleven* waarbij de persoon

- *ontspannen* is en *innerlijke rust* toont
- *energie* in zich voelt stromen en *vitaliteit* uitstraal
- open is en zich voor de omgeving *toegankelijk* opstelt
- spontaneïteit aan de dag legt en *zichzelf* is

omdat

- de situatie tegemoet komt aan de *basisbehoeften*
- hij/zij beschikt over een *positief zelfbeeld*
- *en in voeling* is met zichzelf

waardoor een gave *emotionele ontwikkeling* gewaarborgd wordt.

BETROKKENHEID is *een bepaalde belevingswijze* bij een activiteit of een aanbod

Deze belevingswijze uit zich in :

- *geconcentreerde, aangehouden en tijdvergeten activiteit;*
- *engagement en zich openstellen;*
- *intense waarnemingen en betekeniservaring;*
- *geboeid en gemotiveerd bezig zijn;*
- *sterke voldoening;*
- *grote energie.*

Betrokkenheid ontstaat:

- wanneer de activiteit aansluit bij *de exploratiedrang*;
- wanneer de activiteit zich aan de grens van de *individuele mogelijkheden* situeert.

Betrokkenheidssignalen:

- *energie*
- *creativiteit & complexiteit*
- *nauwkeurigheid*
- *mimiek en houding*
- *concentratie*
- *verwoording*
- *doorzetting*
- *reactietijd*

Niveaus van betrokkenheid:

- *niveau 1*: weinig tot geen activiteit
- *niveau 2*: vaak onderbroken activiteit of sporadische activiteit
- *niveau 3*: min of meer aangehouden activiteit zonder intensiteit
- *niveau 4*: activiteit met intense momenten
- *niveau 5*: volgehouden intense activiteit

Betrokkenheid en leren:

- *Betrokken activiteit is ontwikkelingsbevorderend*
 - omdat men niet gewoon bezig is, maar mentaal volop actief.
 - Omdat men zich aan de grens van zijn mogelijkheden beweegt
- *Betrokken activiteit leidt tot fundamenteel leren*
 - Men krijgt – beetje bij beetje – anders en beter grip op de wereld.

Definitie

Betrokkenheid is

- een bijzondere *kwaliteit* van menselijke activiteit
- die zich laat herkennen aan *geconcentreerd*, *aangehouden* en *tijdvergeten* bezig zijn
- waarbij de persoon:
 - zich *openstelt* en een *intense mentale activiteit* aan de dag legt
 - zich *gemotiveerd* voelt en *geboeid* is
 - een grote mate van *energie* vrijmaakt en een sterke *voldoening* ervaart
- omdat:
 - de activiteit aansluit bij de *exploratiedrang* en het *interessespatroon*
 - en zich aan de grens van de individuele *mogelijkheden* situeert
- waardoor *ontwikkeling* ontstaat.

Bijlage 6: Scorelijst procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters (gemaakt door de leerkrachten)

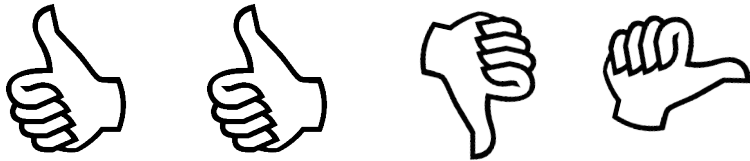
[illegible]

Bijlage 7: “Goed gedaan! : sociaal-emotionele ontwikkeling” (Dousi, Kollenburg en Roosendaal, 2007): observatielijst groep 2: invulformulier voor ouders en leerkrachten

Goed gedaan! Observatielijst groep 2					
Naam: 					
Geboortedatum: 		Datum: 		Datum: 	
IK	zelfkennis (map blz. 133) - kan vertellen hoe hij zich voelt (blij, boos, bang, verdrietig)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
	zelfvertrouwen (map blz. 134) - zoekt oplossingen als iets misgaat - vraagt hulp wanneer dat nodig is (niet te snel/niet te laat) - geniet merkbaar van eigen prestaties en vooruitgang	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
	zelfbeheersing (map blz. 135) - wacht op zijn beurt bij spel en tijdens gesprekjes - kan tot rust komen/ontspannen bezig zijn - kan met teleurstelling/tegenslag omgaan (luistert/blijft kalm) - heeft fantasie en kan die positief gebruiken	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
	bewust keuzes maken (map blz. 136) - denkt eerst even na voordat hij iets doet - maakt zelf keuzes (volgt niet steeds anderen)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
JD	verplaatsen in anderen (map blz. 137) - kijkt anderen aan als hij met hen praat - luistert naar anderen en laat hen uitspreken - stelt vragen over hetgeen een ander kind vertelt	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
WJ	omgaan met verschillen (map blz. 138) - vraagt aan anderen wat zij graag willen/leuk vinden - helpt anderen die iets minder goed kunnen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
	rekening houden met anderen (map blz. 139) - stopt met grapjes als de ander 'hou op!' zegt - zegt 'sorry'/doet aardig om het goed te maken - probeert zich aan regels en afspraken te houden - kan speelgoed en aandacht delen - probeert anderen te steunen en te troosten	☐ ☐	☐ ☐		
	weerbaarheid (map blz. 140) - zegt stevig 'hou op!' als iemand vervelend plaagt - zegt beslist 'nee!' als hij iets niet wil (zonder agressie)	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
	samen spelen en werken (map blz. 141) - vraagt prettig om aandacht/mee te mogen doen - zegt rustig en duidelijk wat hij zelf graag wil - luistert naar wat de ander wil en houdt daar rekening mee - zegt aardige dingen tegen andere kinderen - luistert naar advies - kan na een ruzie snel weer 'vriendjes' zijn	☐ ☐	☐ ☐		
ZJ	omgaan met media-informatie (map blz. 142) - geniet ontspannen van verhaaltjes en filmpjes	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐		
Uitleg score: sterke kant van het kind ☐ ☐ ☐ ☐ duidelijk aandachtspunt					
Opmerkingen: 					

Bijlage 8: Voorbeeldpagina voor de kleuters om duimstickers te plakken

VOOR

NA

Bijlage 9: Brief aan ouders

Beste ouders,

Sinds 2010 volg ik de opleiding *motorisch begeleider* bij de Hogeschool van Fontys OSO in Tilburg. Voor deze opleiding voer ik een actieonderzoek uit.

In dit onderzoek ga ik na of sociale contacten tussen kinderen verbeteren als aandacht wordt besteed aan hun motorische vaardigheden door middel van motorisch remedial teaching.

Wat houdt het onderzoek in?

In een eerste fase zal ik de motorische vaardigheden van de kinderen en hun sociale vaardigheden in kaart brengen. Dit om een beginmeting te hebben.

Vervolgens ga ik een aantal kinderen begeleiden.

Afsluitend zal ik een eindmeting doen naar het effect van de begeleiding voor zowel de motoriek als de sociale vaardigheden.

Het onderzoek zal plaats vinden van februari tot en met mei 2012.

Graag betrek ik uw kind, met uw toestemming, in mijn onderzoek.

Wanneer uw kind mee mag doen aan dit onderzoek wil ik u vragen een vragenlijst in te vullen voor de start van het onderzoek. Uw mening wordt namelijk meegenomen in dit onderzoek.

Als laatste wil ik u vragen of ik de testen en de gesprekken met uw kind mag filmen. (Dit gebeurt enkel zodat ik achteraf alles kan herbekijken in functie van het onderzoek. Na afloop van het onderzoek worden de opnames allemaal vernietigd.)

Na het onderzoek bespreek ik de resultaten met u en met de leerkrachten. Omwille van de privacy worden in het onderzoeksrapport de namen van kinderen, leerkrachten en ouders niet vermeld.

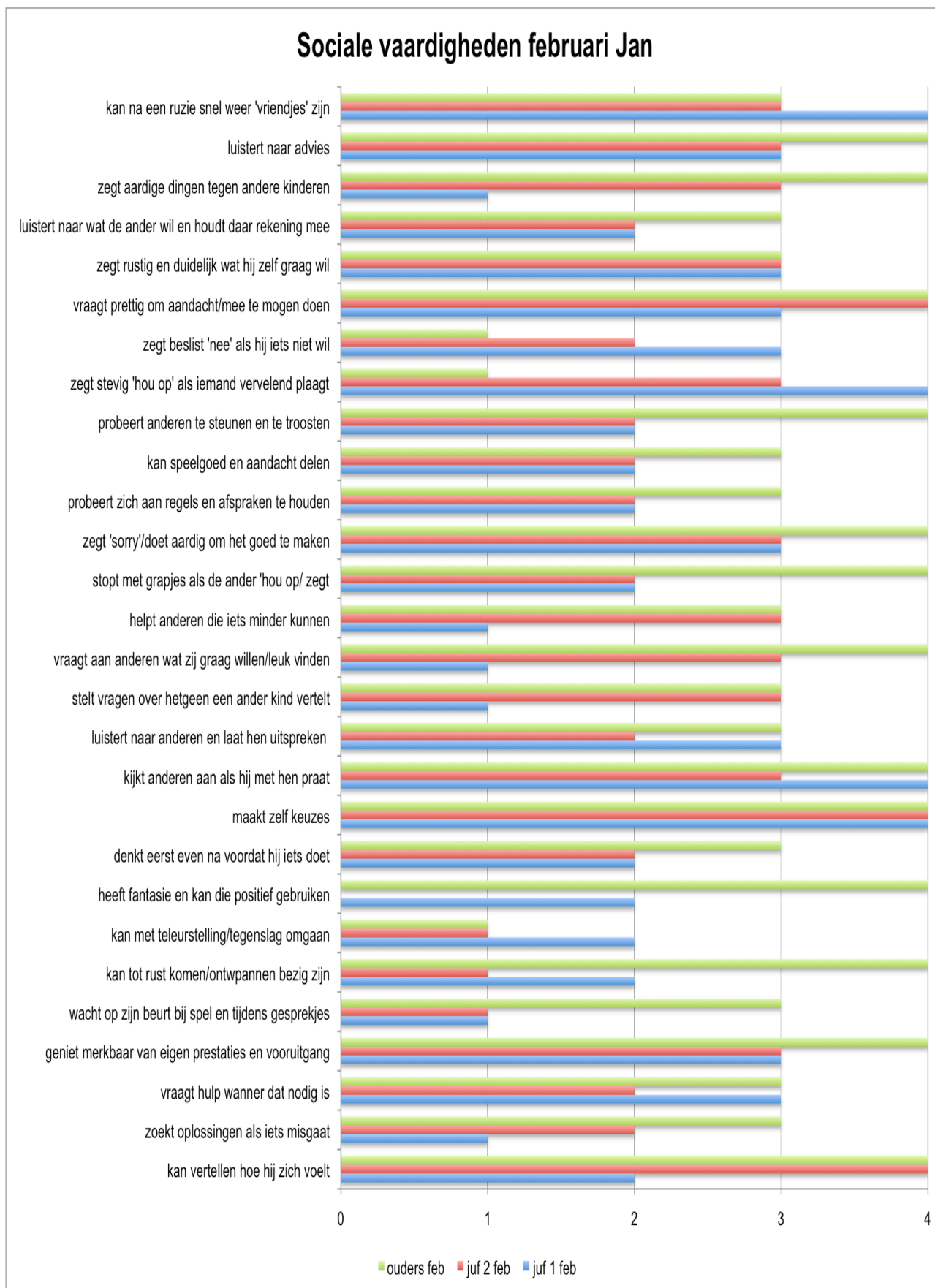
Bij deze vraag ik u toestemming om het onderzoek uit te voeren. Als u bezwaren heeft, laat mij dit dan weten. Heeft u nog vragen, ik beantwoord ze graag voor u.

Vriendelijke groeten,

Ria Essers

Turnjuf van basisschool ...

Bijlage 10: Sociale vaardigheden februari Jan

Bijlage 11: Sociale vaardigheden februari Fatima

